ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ, ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟ & ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΠΡΟΣΩΡΙΝΑ ΓΡΑΦΕΙΑ: ΠΛ. ΚΑΠΝΙΚΑΡΕΑΣ 3 Β.΄ ΠΑΤΩΜΑ ΑΡ. ΔΩΜ. 19 | ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΚΩΣΤΗΣ Λ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ | ΧΡΟΝΟΣ Α.΄- ΑΡΙΘ. 5 - ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΧ. 400 ΑΘΗΝΑΙ, ΣΑΒΒΑΤΟ 10 ΙΟΥΛΙΟΥ 1943

ΛΙΓΟΛΟΓΑ

Ἡ κατανόηση, ἡ ἐκτίμηση καὶ ἡ δικαίωση τῆς προσπάθειας τῶν «Κ. Ν.» φανερώνονται ἀπὸ πολλὲς πλευρές, καὶ αὐτὸ γιὰ μᾶς εἶναι ἀρκετὸ καὶ ἱκανοποιητικό. Τὴ φορὰ ὅμως αὐτὴ αἰσθανόμαστε τὴν ἀνάγκη νὰ ὑπογραμμίσουμε μὲ ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση, τὴν χειρονομία τοῦ διευθυντοῦ τῆς «Ν. Ἑστίας» κ. Πέτρου Χάρη, ποὺ μὲ πραγματικὸ ἦθος πνευματικοῦ ἀνθρώπου, ἀφιέρωσε στὴν «Πρωΐα» ἄρθρο του γιὰ μᾶς καὶ γιὰ ὡρισμένες βασικές μας ἀπόψεις. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ τὸ σημειώνουμε ὄχι γιατὶ ἀναφέρεται σὲ μᾶς, ἀλλὰ γιατὶ δείχνει τὸ βαθμιαίο ἀνερχόμενο ἐπίπεδο πνευματικῆς συνείδησης στὸν τόπο μας. Τὰ λόγια τοῦ κ. Χάρη εἶναι ἐνθάρρυνση γιὰ μιὰ ἐμμονὴ σ' ἕνα πνευματικὸ ἀγώνα ὅπου θὰ ἐναρμονισθοῦν ἡ πίστη τῶν νέων μας καὶ ἡ πεῖρα τῶν ὡρίμων.

●

ΑΜΕΡΟΛΗΠΤΑ

Μακρυὰ ἀπὸ τοῦ νὰ θέλουμε νὰ θίξουμε τὰ μέλη τῆς «Ἐπιτροπῆς Προστασίας τῶν Πνευματικῶν ἀξιῶν τῆς χώρας», ὡστόσο δὲ μποροῦμε παρὰ νὰ χαρακτηρίσουμε ἀστοχῆ τὴν ἔλλειψη ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴ ἀντιπρόσωπου τοῦ νεοσύστατου «Συνδέσμου Λογοτεχνῶν», ποὺ τόση διάθεση γιὰ δράση ἔδειξε ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα τῆς ἵδρυσής του. Ἕνας ἀντιπρόσωπος τοῦ «Συνδέσμου» στὴν ἐπιτροπὴ θὰ τήνε διευκόλυνε πολὺ στὸ ἔργο της, γιατὶ θὰ τὴν κατατόπιζε σχετικὰ μὲ τὶς ἀνάγκες τῶν ἀπορωτέρων μελῶν του.

***

Ἡ ἀναγνώστριά μας Δ)νὶς Τζένιυ Τσεκρέκου,φοιτήτρια Νομικῆς, μᾶς ὑποδείχνει νὰ προτείνουμε στοὺς διευθυντὲς τῶν θεάτρων νὰ καθιερώσουν μιὰ φορὰ τουλάχιστον τὴν ἑβδομάδα λαϊκὲς παραστάσεις καὶ γιὰ τοὺς φτωχότερους φανατικοὺς θεατρόφιλους. Υἱοθετοῦμε τὴν πρόταση καὶ τὴ διαβιβάζουμε στοὺς ἁρμόδιους.

***

Στὸ Γραφεῖο μας ἔφθασαν ἐπιστολὲς ποὺ διαμαρτύρονται γιὰ τὴν ἀπάντησι τοῦ κ. Π. Καγιᾶ στὴν κριτικὴ τοῦ συνεργάτου μας κ. Β. Ρώτα. Δυστυχῶς δὲν εἶνε δυνατὸ νὰ τὶς δημοσιεύσουμε ὅλες ἐλλείψει χώρου, μολονότι οἱ ἐπιστολὲς αὐτὲς στὸ σύνολό τους ἀποτελοῦν τὴν ἔκφραση μεγάλου μέρους τῆς κοινῆς γνώμης — ἡ ὁποία εἶνε περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο σεβαστή. Δημοσιεύομεν μόνον στὴν 8η σελίδα ἐπιστολὴν ἐπαγγελματιῶν ἠθοποιῶν ὡς ἀμεσώτερα ἐνδιαφερομένων καὶ πλέον ἁρμοδίων καὶ παρακαλοῦμεν τοὺς ἐπιστολογράφους μας νὰ μᾶς συγχωρήσουν.

Ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ ἡ Διεύθυνσις τοῦ περιοδικοῦ θέτει στὸ ζήτημα τελεία καὶ παῦλα.

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ ΦΥΛΛΟ

Ἕνα ἐνδιαφέρον ἄρθρο τοῦ σκηνογράφου κ. ΒΑΚΑΛΟ.

Ἐπίσης ἄρθρο τοῦ κ. Λ. ΚΟΥΚΟΥΛΑ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΤΟ ΡΑΣΟ ΔΕΝ ΚΑΝΕΙ ΤΟΝ ΠΑΠΑ

ΤΟΥ κ. Γ. ΑΝΕΜΟΓΙΑΝΝΗ

Πολλὲς φορὲς ὡς τώρα διάφοροι περισσότερο ἢ λιγώτερο γνωστοὶ μιλώντας μου γιὰ μιὰν θεατρικὴ παράσταση ποὺ τοὺς ἄρεσε πρόσθεσαν: «Βέβαια δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ διαφορετικά, ἀφοῦ τὸ θέατρο αὐτὸ διαθέτει τόσες μηχανικὲς εὐκολίες, τόσες φωτιστικὲς ἐγκαταστάσεις κι' ἀκόμα αὐτὴ τὴν περιστροφικὴ σκηνή». Κι' ἀπάντησα πάντα στοὺς συνομιλητάς μου:

«Μὰ ὄχι. Δὲν φταῖνε οἱ μηχανικὲς ἐγκαταστάσεις, οὔτε κι' ἡ περιστροφικὴ σκηνή. Ὁλάκαιρη ἡ ἱκανοποίησί σας γι' αὐτὸ ποὺ τόσην ἐντύπωσι σᾶς ἔκανε πρέπει νὰ προσφερθῇ στὸν σκηνογράφο. Στὸν ἀόρατο γιὰ τοὺς θεατὲς δημιουργό, ποὺ διευθύνει τὴν θεαματικὴ μεριὰ τῆς παράστασης. Στὴν ἐπινοητικότητα, στὴν ἐφευρετικότητά του, στὶς τόσες κομπίνες καὶ στοὺς συνδυασμοὺς ποὺ καταφεύγει γιὰ νὰ πετύχῃ ἕνα τρὺκ, στὴν προσωπικότητά του κοντολογῆς, πρέπει νὰ βρῆτε τὴν ἀφορμὴ τῆς ἐπιτυχίας Ἐκεῖ καὶ πουθενὰ ἀλλοῦ».

Θαρρῶ πὼς τὰ μέσα τὰ μηχανικὰ στὸ θέατρο, εἶνε λίγο ἢ πολὺ αἰτία τῆς στασιμότητας τοῦ σκηνογράφου ποὺ ἐργάζεται σ' αὐτό. Γιατί; Μὰ γιατὶ ἀναγκάζεται, πάντα γιὰ λόγους οἰκονομίας, νὰ καταφεύγῃ στὴν μηχανικὴ τεχνικὴ ἐγκατάστασι ποὺ τοῦ διαθέτει τὸ θέατρο, γιὰ τὶς πολλὲς ἀλλαγὲς ποὺ ἔχει ν' ἀντιμετωπίσῃ, ἐνῷ στίβοντας τὸ μυαλό του κι' ἀφίνοντας ἐλεύθερο τὸν ἑαυτό του καὶ τὴν φαντασία του σίγουρα κάτι καινούργιο θὰ βρίσκε γιὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὶς πολλαπλὲς δυσκολίες ποὺ τοῦ παρουσιάζονται στὸ ἔργο του.

Καὶ πρέπει ὁ διευθυντὴς τοῦ θεάτρου νὰ εἶναι πολὺ προσδευτικός, πρέπει νὰ ἔχῃ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στὸν σκηνογράφο τοῦ θιάσου του, πρέπει νὰ μὴν εἶνε μονάχα ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ γέμισμα τοῦ ταμείου του, μὰ νὰ ἔχῃ μέσα του τὴν πετριὰ τῆς Τέχνης, τὸ μεράκι τῆς ἀνανέωσης, γιὰ νὰ θέλῃ, στοὺς καιροὺς τῶν χονδρῶν ἢ τῶν ἀδύναμων ἀγελάδων ν' ἀχρηστεύσῃ μιὰ τεχνικὴ εὐκολία ποὺ ὅμως δοκιμάστηκε καὶ συχνὰ παρουσιάστηκε γιὰ χάρη μιᾶς ἄλλης, λιγώτερο γνώριμης ἢ κι' ἐντελῶς πρωτότυπης γιὰ τοὺς πελάτες τῆς πλατείας του.

Ὥστε λοιπὸν δὲν σοῦ χρειάζονται οἱ τεχνικὲς ἐγκαταστάσεις ἑνὸς θεάτρου; μπορεῖτε νὰ μὲ ρωτήσετε.

Ὄχι, καὶ πάλι ὄχι. Νομίζω πὼς ὅλες αὐτὲς οἱ σιδερένιες ρόδες καὶ οἱ μοχλοὶ κι' οἱ βίδες καὶ τὰ καλώδια καὶ τὰ μοτὲρ, μποροῦνε ν' ἀντικατασταθοῦνε ἀπὸ τὸν μηχανικὸ τῆς σκηνῆς, τὸν μόνο ἄνθρωπο ποὺ μὲ τὴν θέλησι καὶ τὴν ἐργατικότητα καὶ τὴν ἀκούραστη ἐπιμονή του μπορεῖ νὰ φτάσῃ στὸ ἀποτέλεσμα ποὺ πολλὲς φορὲς δὲν μποροῦν νὰ φτάσουν τὰ ἠλεκτρικὰ κουμπιὰ ποὺ πατῶντας τα ἐκτελοῦν χωρὶς καρδιὰ καὶ αἴσθημα τὴν ἴδια δουλειὰ ποὺ ἐκεῖνος ὑπεύθυνα καὶ μὲ ἀγάπη ξέχωρη ἐκτελεῖ ὅταν τοῦ ἀναθέσουν.

Δῶστε σ' ἕναν σκηνογράφο μὲ ταλέν-

(Ἡ συνέχεια στὴν 6η σελίδα)

● ΤΟ ΑΥΡΙΑΝΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ●

ΤΟΥ κ. ΒΑΣΟΥ Β. ΡΙΚΑ

Ὁ ἀναγνώστης διαβάζοντας τὸν τίτλο πιθανῶς θὰ χαμογελάσῃ. Ἔχει ἐναποθέσει τὴν πραγμάτωσι τόσων πολλῶν ἐλπίδων στὸ αὔριο, προσμένει νὰ τοῦ λύσῃ τόσα πολλὰ καὶ μάλιστα θασικὰ γιὰ τὴν ὕπαρξή του προβλήματα, ὥστε μὲ τὸ δίκιο του νὰ θεωρῇ ἄπειρο βυζαντινισμὸ τὴ συζήτησι γιὰ τὴ μορφή, ποὺ αὐτὸ τὸ θεοποιημένο πιὰ αὔριο θὰ δώσῃ στὸ μυθιστόρημα. Ὡστόσο ἂς μὴ βιαστῇ νὰ χαμογελάσῃ. Ἂς θυμηθῇ προηγούμενα πὼς ὁ καθένας μας ζεῖ μὲ τὰ δικά του ἐνδιαφέροντα. Κι' ἀκόμη πὼς γι' αὐτὰ τὰ ἐνδιαφέροντα δὲν χωράει παρὰ μιὰ μονάχα ἀξιολόγησι: ἡ ἀτομικὴ κρίσι. Ἄλλωστε ὁ τίτλος δὲν εἶνε δικός μου. Τὸν δανειζουμαι ἀπὸ σχετικὸ ἄρθρο τοῦ κ. Στ. Ξεφλούδα δημοσιευμένο στὸ τελευταῖο φύλλο τῆς «Νέας Ἑστίας», στὸ ὁποῖο καὶ κινήθηκε ἀφορμὴ νὰ διατυπωθοῦν οἱ γραμμὲς ποὺ ἀκολουθοῦν.

Εἶνε πάντα ἐνδιαφέρον ὅταν ἕνας δημιουργὸς μᾶς μιλάει γιὰ προβλήματα σχετικὰ μὲ τὴν τέχνη. Ἡ μαρτυρία του μᾶς εἶνε πολύτιμη καὶ ἡ προσφορά του διαθέτει, ὄχι σπάνια, ἀνυπολόγιστη ἀξία. Ὑπάρχει βέβαια κι' ἕνας κίνδυνος ποὺ δύσκολα μπορεῖ νὰ τὸν ἀποφύγῃ. Νὰ στενέψῃ τὸ ἀντικείμενο, γιὰ τὸ περιορίσῃ καὶ νὰ μὴ δῇ ἀπ' αὐτὸ παρὰ ὅτι μονάχα στενὰ τὸν ἀπασχολεῖ σὰν δημιουργό. Ἔτσι φτάνει, χωρὶς κι' ὁ ἴδιος κάποτε νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεται, ἡ μελέτη του νὰ χάσῃ τὸν ἀντικειμενικό της χαρακτῆρα, τὴν ἀποδεικτική της συνέπεια, καὶ νὰ μεταβάλλεται σὲ ἁπλῆ προσπάθεια δικαίωσης τοῦ ἔργου τοῦ συγγραφέα της. Παραμένει πάντα ἕνα γτοκουμέντο, μιὰ μαρτυρία ἀπαραίτητη γιὰ τὸν ἀντικειμενικὸ παρατηρητή. Αὐτὴ τὴ σημασία, νομίζω, πὼς θὰ πρεπε νὰ δώσουμε καὶ στὸ ἄρθρο τοῦ κ. Ξ., ποὺ προαναφέρα.

Καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα. Φοβᾶμαι πὼς ὁ κ. Ξ. ὑπερτιμᾶ ἐξαιρετικὰ τὴν ἐλευθερία τοῦ δημιουργοῦ, ὅταν στ' ὄνομά της, ἀγωνίζεται νὰ ἀρνηθεῖ τὴν ὕπαρξη ἑνὸς ἀνεξάρτητου εἴδους τέχνης τοῦ λόγου, αὐτοῦ ποὺ ὀνομάζουμε μυθιστόρημα. Κάνει μιὰ ἀσυγχώρητη σύγχυση ἀνάμεσα στὴν δυνατότητα τοῦ τεχνίτη, τὴν ὑποχρέωση θὰ λέγαμε προκειμένου γιὰ ἀληθινὸ καλλιτέχνη, νὰ ἀνανεώσει τὸ εἶδος τῆς τέχνης, μὲ τὸ ὁποῖο καταπιάνεται καὶ τῶν κανόνων καὶ τῆς πειθαρχίας, ποὺ τὸ εἶδος αὐτό, ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴν φύση, τοῦ ἐπιβάλλει. Ὁ μεγάλος καλλιτέχνης παραμένει βέβαια πάντα ἕνα ρηξικέλευθος νομοθέτης. Μὰ πιὸς νομοθέτης, μπορεῖ νὰ ἀγνοήσῃ ἢ νὰ περιφρονήσῃ τὴν πραγματικότητα, ποὺ ἔρχεται νὰ ρυθμίσει ἢ νὰ ὑποστηρίξει στὰ σοβαρὰ πὼς ἡ τέτοια ἢ τέτοια διάρθρωσή της δὲ στήθηκε ἂν ὄχι τίποτε ἄλλο τοὐλάχιστον ἕνας φραγμός. Ἕνα σύνορο, πέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο κι' ἂν ἀκόμη θὰ τὸ ἐπιθυμοῦσε δὲν θὰ εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ προχωρήσει. Ἄλλωστε, ὅπως σὲ ὁποιαδήποτε ἄλλη περίπτωση ἔτσι κι' ἐδῶ ὁ νόμος δὲν δημιουργεῖ καταστάσεις περιορίζεται στὸ νὰ πιστοποιήσει τὴν ὕπαρξί τους.

Μὲ τὸ νὰ καθορίζουμε τί εἶνε μυθιστόρημα, τοὺς νόμους καὶ κανόνας, τὰ ὅρια του κλπ., δὲν κάνουμε μιὰ «αὐθαιρεσία», οὔτε δείχνουμε «ἀδυναμία δημιουργίας», ὅπως τὸ θέλει ὁ κ. Ξ. Ὅσο ἐλαστικὰ καὶ ἂν εἶνε τὰ ὅρια, ὅσο εὐμετάβολες κι' ἂν εἶνε οἱ ὁροθετικὲς γραμμές, ποὺ χωρίζουν τὰ εἴδη τῆς τέχνης τοῦ λόγου μεταξύ τους, οἱ γραμμὲς αὐτὲς καὶ στὰ σύνορα διαθέτουν πάντα ὕπαρξη πραγματική. Κι' ἡ παρουσία τους ὄχι μόνο δὲν ἀποτελεῖ ἐμπόδιο στὴν καλλιτεχνικὴ δημιουργία, μὰ τὶς περισσότερες φορὲς εἶνε καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις τῆς ὕπαρξης καὶ τῆς ἀνάπτυξής της. Τέχνη χωρὶς πειθαρχία (μὲ τὴ διπλῆ της ἔννοια) δὲν μπορεῖ νὰ γνοηθεῖ. Εἶνε τόσο παλιὸ αὐτὸ τὸ ἀξίωμα ποὺ καταντάει κοινοτοπία νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνει κανένας. Κι' ἡ πειθαρχία, ποὺ τὸ εἶδος ἐπιβάλλει στὸ δημιουργὸ δὲν εἶνε κάτι ἀφαίρετο καὶ τὸ μηχανικό, καὶ κατὰ συνέπεια ἀπρόσωπο καὶ τὸ

(Ἡ συνέχεια στὴν 6η σελίδα)

ΣΤΡΑΤΗ ΜΥΡΙΒΗΛΗ

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΜΕ ΤΑ ΚΕΝΤΗΜΑΤΑ

Πάνω στὰ πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων ὁ καιρὸς γράφει μὲ ψιλὸ κοπίδι τοὺς καημούς, τὶς χαρὲς καὶ τὰ πάθη τους σὲ ἀριστουργηματικὲς ρυτίδες.

Ἂς μποροῦσα νὰ διαβάσω τὸ τραγούδι τῆς ζωῆς ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ μυστικὰ ἰδεογράμματα ποὺ κρατοῦν οἱ δουλεμένες ἀνθρώπινες μάσκες. Θάταν κάτι τὸ φοβερὰ μεγαλόπρεπο.

***

Νὰ διατηρεῖς τὴ γραφτή σου σκέψη ἔτσι γιαλιστερὴ κ' ἐπικίντυνη, ποὺ κάθε στιγμὴ νὰ μπορεῖς νὰ τὴν τραγουδήσεις μὲ τὸ παλιὸ κεῖνο θούριο: Ὦ λυγερὸν καὶ κοπτερὸν σπαθί μου!

***

Ὅλα: Ἰδέες, θρησκεῖες, αἰσθήματα, πάθη, κοσμοθεωρίες καὶ συστήματα φιλοσοφικά, μποροῦν νὰ ὑπηρετήσουν τὴν Τέχνη. Μόνο αὐτὴ δὲ γίνεται νὰ ὑπηρετήσει τίποτ' ἀπ' αὐτά. Εἶναι γεννημένη γιὰ Κυρά.

***

Γιὰ κάθε σπαθὶ ὑπάρχει ἕνα προορισμένο φηκάρι. Γιὰ κάθε ἄντρα μιὰ προωρισμένη γυναῖκα.

***

Τὶς πιὸ πολλὲς φορὲς ἡ σχέση τῆς πνευματικῆς γυναίκας μὲ τὸν πνευματικὸν ἄντρα εἶναι ἡ σχέση τοῦ στουπόχαρτου μὲ τὸ χερόγραφο. Ἀπορροφᾶ μερικὲς ἰδέες του κουτσὰ-στραβὰ καὶ κατόπι τὶς ξαναδίνει, πάντα μὲ τὴ βοήθεια ἑνὸς καθρέφτη.

Κοινωνία ποὺ ἐκμεταλλεύεται τὴ γυναίκα καὶ τὸ παιδὶ γιὰ νὰ κερδίσει, μοιάζει τὸν τρελὸ ποὺ βγάζει ἀγκωνάρια ἀπὸ τὰ θεμέλια τοῦ σπιτιοῦ, γιὰ νὰ τὸ μεγαλώσει.

***

Μιὰ γυναίκα ποὺ ὥρισε ἔτσι τὴ μοῖρα καὶ τὴ κοινωνικὴ θέση τοῦ φύλου της:

— Θέλω νἆμαι κάτω ἀπὸ τὸν ἄντρα ἡ δεύτερη μυλόπετρα.

Ποτὲς δὲν ἄκουσα πιὸ τέλειον ὁρισμό.

***

Σκυμένος πάνω ἀπὸ τὰ γαλάζια μάτια της, χαμογελοῦσε καὶ σώπαινε.

— Εὐχαριστῶ! τοῦ εἶπε, συγκινημένη ἀπὸ τὴ λατρεία ποὺ εἶταν μέσα στὸ κοίταγμά του.

Κι' αὐτὸς ξαφνιάστηκε, μὰ δὲν εἶχε τὴν τόλμη νὰ τ' ὁμολογήσει πὼς εἶταν ἡ νοσταλγία τῆς θάλασσας ποὺ τὸν συνεπῆρε.

***

Ὅ, τι καὶ νὰ κατορθώσῃ μιὰ γυναίκα μέσα στὴ ζωή, ποτὲς δὲ θὰ μπορέσει νὰ γίνει στ' ἀλήθεια τόσο ἐνδιαφέρουσα, ὅσο ὅταν «εἶναι σ' ἐνδιαφέρουσα.»

***

Εἶναι δυὸ λογιῶν κριτικοί. Αὐτοὶ ποὺ μεταχειρίζονται τὸ λογοτεχνικὸ ἔργο γιὰ νὰ ἑρμηνέψουν λογοτεχνικὰ τὸν ἑαυτό τους. Καὶ οἱ ἄλλοι ποὺ πασχίζουν νὰ ἑρμηνέψουν τὸν συγγραφέα μέσα στὸ ἔργο του.

Αὐτὸ εἶναι πιὸ δύσκολο. Περιορίζει τὸ προσωπικὸ στοιχεῖο, πυκνώνει τὴν εὐθύνη καὶ ἀπαγορεύει τοὺς ἀκκισμοὺς καὶ τὰ καμώματα.

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ

Το Χρονογραφημα Μας

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ... ΚΡΙΤΙΚΗΣ

Σὲ μπελάδες μᾶς ἔβαλε πάλι ὁ μπάρμπας τοῦ κ. Μυριβήλη, ὁ Παραμυθᾶς, μὲ τὴν ἱστορία τοῦ ταύρου καὶ τοῦ βάθρακα, ποὺ μᾶς διηγήθηκε στὸ πρῶτο φύλλο τῶν «Καλλιτεχνικῶν Νέων». Ἡ διάσταση μεταξὺ κριτικῶν καὶ συγγραφέων, «ἐποβόσκουσα» πάντα, βρῆκε ἀφορμὴ νὰ ἐκδηλωθῇ σποραδικὰ μὲ τὰ συνηθισμένα ἐπιχειρήματα κι' ἀπ' τὶς δυὸ παρατάξεις καὶ προχτὲς ὁ κ. Π. Χάρης, μὲ μιὰ ἐπιφυλλίδα του σὲ πρωϊνὴ ἐφημερίδα, ἀναφέροντας τὰ ὅσα γράψανε τὰ τελευταῖα «Καλλιτεχνικὰ Νέα» σχετικὰ μὲ τὴ θέση τοῦ περιοδικοῦ ἀπέναντι στοὺς κριτικοὺς καὶ τοὺς συγγραφεῖς, βγάνει τὸ παρήγορο συμπέρασμα πὼς οἱ νέοι—μακρυὰ ἀπὸ τὴν ἐμπάθεια καὶ τὶς προσωπικὲς διαφορὲς τῶν δύο παρατάξεων — βλέπουνε μ' ἐμπιστοσύνη τὴν κριτικὴ στὴν ἐκπλήρωση τῆς ἀποστολῆς της, τόσο χρήσιμης γιὰ τὴν πνευματικὴ μας πρόοδο. Καὶ φυσικὰ πιστεύουμε πὼς θἆτανε ἀνοησία νὰ χαραχτηρίσει κανεὶς βλαβερὴ τὴν κριτική. Ἐχτὸς ποὺ γίνεται ἀφορμὴ συχνὰ ν' ἀνακινηθοῦνε πνευματικὰ ζητήματα, εἶναι ὁλότελα ἀνίκανη νὰ βλάψῃ τὸ κρινόμενο ἔργο. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει κανένα παράδειγμα ἀξιόλογου ἔργου, ποὺ νὰ βαραθρώθηκε ἀπὸ μιὰν ἄδικη κριτική' οὔτε ἀ.ήμαντου ποὺ νἆγινε σημαντικὸ καὶ νὰ νίκησε τὸ χρόνο ἐπειδὴ οἱ κριτικοὶ λιβανίσανε τ' ἀνύπαρχτα προτερήματά του. Ἀντίθετα μάλιστα, ἂν ἔτυχε κάποτε νὰ παραγνωριστῇ ἡ ἀξία ἑνὸς ἔργου, τοῦτη ἡ παραγνώριση δὲ στάθηκε παρὰ προσωρινὴ καὶ τὸ ἔργο βρῆκε πάντα τὴν πρεπούμενη δικαίωσή του.

Δὲν εἶναι σπάνιο τὸ φαινόμενο τοῦ συγγραφέα, ποὺ βγαίνει ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἐπίκρισι τοῦ ἔργου του, νὰ προστατέψει τὸ πνευματικό του τέκνο, γράφοντας λίβελους κατὰ τοῦ κριτικοῦ, ποὺ εἶναι ἐμπαθής, κοντόφθαλμος, φθονερὸς καὶ ποὺ ὡστόσο τοὔστειλε τὸ βιβλίο τοῦ μὲ «πολλὴν ἐχτίμηση». Τί μεσολάβησε γιὰ νὰ λείψει ἡ «πολλὴ ἐχτίμηση» τοῦ συγγραφέα γιὰ τὸν κριτικό: Καὶ πὼς γίνεται μόλις δημοσιέψει τὴν κριτική του, ποὺ ἐμεῖς τέλος πάντων τοῦ τὴ ζητήσαμε, ν' ἀποχτήσει ὅλα ταῦτα τά...προτερήματα; Ἡ Ἔλλειψη εἰλικρίνειας, τόσο χαραχτηριστικὴ στοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ γράμματα ἔχει κι' ἐδῶ τὸ λόγο της.

Ὡστόσο τὰ παράπονα, ποὺ ἀκοῦμε συχνὰ γιὰ τοὺς κριτικοὺς δὲν εἶναι ὁλότελα ἄστοχα. Δὲν εἶναι σπάνιο τὸ φαινόμενο τῆς αὐτοχειροτονίας κριτικῶν ἐπειδὴ καταφέρανε— ποιὸς ξέρει μὲ τὶ μέσα — ν' ἀναρριχηθοῦνε στὴ στήλη μιᾶς ἐφημερίδας ἢ κάποιου περιοδικοῦ ἀπὸ ὅπου μὲ τὸ θράσος τῆς ἄγνοιας κρίνουνε ζῶντας καὶ νεκρούς. Αὐτὸ ὅμως δὲ θὰ μποροῦσε ν' ἀποτελέσει τὸν κανόνα. Κι' ἀκόμα νομίζω πὼς ἡ πολεμικὴ μας κατὰ τῆς κριτικῆς θὰ πρέπει ν' ἀποδοθεῖ στὴ σφαλερὴ μας ἀντίληψη ν' ἐχτείνουμε τὸν ὅρο «κριτικὴ» ἀπὸ τὸ αἰσθητικὸ δοκίμιο, ὡς τὸ σημειωματάκι, ποὺ γράφτηκε γιὰ νὰ βγεῖ μιὰ φιλικὴ ὑποχρέωση Κριτικὴ ὅμως δὲ θὰ πεῖ αὐτό. Κριτικὴ δὲν εἶναι τὸ «μ' ἀρέσει» «δὲ μ' ἀρέσει» τοῦ κριτικοῦ, λειψὰ δικαιολογημένο μὲ δυὸ - τρεῖς ἀκατανόητους, πολὺ συχνὰ, αἰσθητικοὺς ἀφορισμούς. Κριτικὴ εἶναι ἡ αἰσθητικὴ ἀνάλυση, ἡ πλατύτερη ἔρευνα τοῦ ἔργου, ἡ κατατόπιση τοῦ ἀναγνώστη στὶς προθέσεις τοῦ συγγραφέα καὶ τόσα ἄλλα πράματα, ποὺ δὲν εἶναι εὔκολα γιὰ τὸν καθένα. Ἡ κριτικὴ τὰ τελευταῖα χρόνια πάει νὰ ἐξελιχτεῖ σ' αὐτοτελῆ δημιουργία καὶ γι' αὐτὸ πολὺ σωστὰ ὑποστηρίζεται στὴν ἐπιφυλλίδα, ποὺ ἀναφέραμε πάρα πάνω, πὼς ὁ κριτικὸς πρέπει νἆχει «ταλέντο» — τὸ σωστὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ κυριολεξία—γι' αὐτὴ τὴ δουλειά. Εὐτύχημα εἶναι μάλιστα ὅταν τὸ ταλέντο τοῦ κριτικοῦ συμβαδίζει μὲ ἀνάλογο λογοτεχνικὸ ἢ θεατρικὸ τάλαντο, ὅπως συμβαίνει μὲ μερικοὺς κριτικοὺς μας. Γιατί σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση, ὁ κριτικὸς ποὺ παράλληλα γράφει κι' ὁ ἴδιος ἀξιόλογα, δὲν ἔχει νὰ φοβηθεῖ τὴ «μομφὴ» τοῦ ρατέ, ποὺ συχνά, κι' ὄχι πάντα ἄδικα, ἀποδίνεται στοὺς κριτικοὺς μας.

ΣΠ. ΓΙΑΝΝΑΤΟΣ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Γ. Σ. ΔΟΥΡΑ: "ΙΕΡΑ" ΚΑΙ "ΩΔΕΣ"

ΤΟΥ κ. ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ

Ἀκατάπαυστη, ἀνεξάντλητη, μέσα στὴν ποιητικὴ τύρβη τῆς εἰκοσαετίας, ὅπου πολύφωνα σμείγουν ὁ ἡδονισμός, ὁ μπωντελαιρισμός, ὁ συμβολισμός, ὁ ξαναγεννημένος κλασικισμός, ἀτάραχη ὅσο κι' ἀκούραστη, ἀντηχεῖ, κάθε τόσο, ἡ θεία μονοτονία τοῦ ἀγαπητοῦ μου φίλου; ἀντηχεῖ ἡ θρησκευτικὴ ποίηση τοῦ κ. Δούρα, ἀμιγέστερη στὸ χριστιανικό της αἴσθημα τόσο κι' ἀπὸ κείνην τοῦ Σ. κελιανοῦ, ὅσο κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη τοῦ Παπατσώνη. "Ἕνα περιδέραιο ἀπὸ νότες κρυστάλλινες – μερικὲς ἴσως πιὸ ἄχρωμες, πιὸ ψυχρὲς ἀπὸ τὶς ἄλλες, δλες ὅμως ἀπόλυτα εἰλικρινεῖς στὴν ὁμορφιά τους. Εἴκοσι χρόνια τώρα, οἱ ποιηκὲς συλλογὲς τοῦ κ. Δούρα—καὶ καθεμιᾶς ὁ τίτλος εἶναι κι' ἀπὸ ἕνα εὕρημα —μικρὲς στὸ πάχος, σεμνὲς στὸ σχῆμα καὶ θἆλεγες σὰν πιὸ ἄσπρες ἀπὸ τὸ κοινὸ ἄσπρο τῶν βιβλίων, ὑμνοῦν τὸ «μέγα ὄνομα»—ὅπως τὸ λέγει, μέσ' ἀπὸ τὰ συνώνυμά του, ὁ ἴδιος ὁ ποιητής.

Τὸ μέγα τ' ὄνομα, κι' ἂν εἶναι λίγοι
κι' ὅσοι τὸ ξέρουν καὶ τὸ ἀγαπᾶν,
σὲ ζωή, σὲ θάνατο νικάει μονάχο.
Τὸ μέγα τ' ὄνομα, γιὰ μὲ τὸ πᾶν.

Καὶ μὲ ὅσην ἀγάπη τοὺς γράφει τοὺς ἀγνοὺς του στίχους ὁ ποιητής, μὲ τὴν ἴδια τοὺς διαβάζουν, εἴκοσι χρόνια τώρα, ὅσοι τὸν ἀγαποῦνε. Δὲν ἔχω, αὐτὴ τὴ στιγμή, πρόχειρα τὰ παλαιότερά του βιβλία, καὶ οὔτε ἄλλως τε ὁ χῶρος θὰ μοῦ ἔφθανε γιὰ νὰ παραθέσω ἀποσπάσματα κειμένων' νομίζω, ὅμως ὅτι, τόσο στὴν οὐσία. ὅσο καὶ στὴ μορφὴ τῆς ποιήσεώς του, ὁ ἀγαπητός μου φίλος δὲν προσθέτει κἄθε φορὰ πολλὰ οὐσιωδῶς νέα στοιχεῖα' καὶ τοῦτο, ὄχι γι' ἄλλο τίποτε, ὅσο πρῶτ' ἀπ' ὅλα, γιατὶ πρὶν νὰ γίνῃ ὁ θρησκευτικὸς ποιητής, ὁ κ. Δούρας εἶχεν ὡριμάσει ὡσὰν ποιητής' ὁ λόγος, ἡ μορφὴ ἡ ποιητικὴ τέχνη τοῦ ἦσαν ἤδη κτήματα, ὅταν ἡ μεγάλη στροφὴ συνέβη μέσα του. Ἔπειτα, τὸ πρότυπο τοῦ θρησκευτικοῦ ποιητοῦ —ἡ Γραφὴ καὶ ἰδίως οἱ Ψαλμοί, οἱ Προφῆται—εἶναι τόσο κλασικό, τόσο γιγάντιο, ὥστε οἱ ἐπιδράσεις του δὲν ἀπαιτοῦν βαθμιαία μύηση, ἀλλ' ἐπιβάλλονται ἀκέραιες κι' εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς. Ἀνανεωμένα ὅμως ἤδη, τὰ μικρά, συναπτὰ βιβλία τοῦ κ. Δούρα προσφέρουν, τὸ ξαναλέγω, κάτι τὸ αἰωνίως δροσερὸ στὴν ἀγάπη τῶν φίλων του - καὶ αὐτοὶ δὲν θὰ κουραστοῦν ποτὲ νὰ τὰ διοβάζουν.

Καὶ ὅμως, ἀλήθεια—ἔχω ἄραγε ἐδῶ τὸ δικαίωμα νὰ μιλήσω στὸν πληθυντικό; —οἱ φίλοι τοῦ ποιητοῦ προτιμοῦμε ἀκόμη κάτι παραπάνω: νὰ τὸν ἀκοῦμε.

'Αληθινά, ὁ κ. Δούρας ἀνήκει στὴ χορεία τῶν ἀ π α γ γ ε λ τῶ ν ποιητῶν—ὅπως ὁ Σικελιανός, ὅπως ὁ Σηφηριώτης, ὅπως ὁ Μελαχρινός, ὅπως ἴσως κἀ' ἄλλοι ποὺ δὲν ἔτυχε νὰ τοὺς ἀκούσω, ὅπως ὁ Γ. Κατσίμπαλης—αὐτὸς ὅμως γιὰ λογαριασμὸ τρίτων, δηλαδὴ τῶν ἀγατημένων του λογοτεχνῶν, ποὺ δὲν εἶναι καθόλου λίγοι καὶ καθόλου ὁμοιόμορφοι.

Μήπως ἄραγε βλάπτει ἡ ἀπαγγελία τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ποιητή του; 'Αλλὰ γιατὶ νὰ μὴν εἶναι, πρῶταπρῶτα, σὰν ὡρὴ συνέχεια τῆς παραδόσεως; Στὴν ἀρχαιότητα, ὁ λυρικὸς ποιητὴς κατώφθωνε νὰ γίνεται κἄθε τόσο κ' εὑρέτης δικῶν του συθμῶν. Ὁ σημερινὸς μ. ιρίζεται νὰ τ' ἀπαγγέλλῃ. Κ' ἡ ὡραία ἀπαγγελία εἶναι μιὰ μικρὴ ρυθμική. Μᾶς πλησιάζει πιὸ πολὺ στὴν ἀλήθεια τοῦ ποιήματος; ἢ τὴν κάνει πιὸ ἀσύλληπτη; Δὲν ξέρω. Μποροῦμε, πρὸς

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ ΜΑΣ

Ἀγαπητὰ «Καλλιτεχνικὰ Νέα»,

Σχετικὰ μὲ τὸ γράμμα τοῦ κ. Π. Σαρολόγου ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ προηγούμενο φύλλο σας (3.7.43), γιὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ προστέσω, μιὰ κ' εἶχε τὴν καλὴ διάθεσι ὁ ἐπιστολογράφος σας νὰ λογαρισέι καὶ τὸ δικό μου βιβλίο («Παγνοῦλης Λελεπάς»), ἀνάμεσα στὰ δυὸ τρία ποὺ ὑπάρχουν γιὰ τὴν Ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν μας τεχνῶν, πὼς κατὰ τὸ φθινόπωρο, πρόκειται νὰ δεῖ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας, καθὼς ὁπολογίζω, μιὰ ἄλλη μου ἐργασία, γιὰ τὸ ζωγράφο Κώστα Μαλέα. Ὁ καλλιτέχνης αὐτός, ποὺ κατάφερε νὰ σχηματίσῃ τὴν προσωπικότητά του, μὲ τὸ νὰ κάμῃ ἕνα ἔργο ποὺ θἆφεν ἀβρὴ τὴ δική του σφραγίδα, ὑπῆρξε κ' ἕνας φωτισμένος καὶ ζωντανὸς διανοητής, ποὺ δεν ἄφηνε κἀμμιὰ εὐκαιρία δίχως νὰ μεταδώσῃ τοὺς ἐνθουσιασμοὺς του καὶ τὶς ἰδέες του, ἀκόμα καὶ δημοσία, χάρη στὶς κάποιες του λογοτεχνικὲς ἱκανότητες, τὸ μαχητικό του πνεῦμα, καὶ πρὸ πάντων, χάρη στὴ συνειδητὴ του πίστη καὶ διάθεση, νὰ συμβάλλῃ στὴν ἄνοδο τῆς πνευματικῆς στάθμης τοῦ τόπου. Ὡστόσο, σὰν ἄνθρωπος ὁ τοπειογράφος αὐτὸς, φριχτὰ παρεξηγήθηκεν ἀπ' τὸν καλλιτεχνικὸ κόσμο, ἰδίως τῆς γενεᾶς του, ἐξ αἰτίας τοῦ κλειστοῦ χαρακτήρα καὶ τῆς θαρραλέας του συμπεριφορᾶς μὲ μὴν κάμῃ ποτὲ συμβιβασμοὺς, παρὰ νὰ λέει τὰ σῶκα, σῶκα, καὶ τὴ σκάφη, σκάφη! 'Απ' τὴν ἄποψιν αὐτή, καὶ χάρις στὸ γεγονὸς ὅτι ἔχω, ἀπὸ κάποιαν συγκυρία, στὴν κατοχή μου ἀξιαρετικοὺς ἀποκαλυπτικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸ πῶς καὶ γιατὶ τόσο παρεξηγήθηκε ὁ Μαλέας, ἐλπίζω ὅτι ἡ νέα μου αὐτὴ ἐργασία, θἆχει κάποιο ἐνδιέφερον, ἀφοῦ, ἀνάμεσα στ' ἄλλα ἀποθέλεται στὸ γ' ἀποκαταστήσῃ τὰ πράγματα ποὺ τόσο πολὺ παραποιήθηκαν σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν περίπτωσι. Τοῦτα ἀλλωστε εἶνε κ' ἕνας ἀκόμα λόγος (ἐκτὸς ἤδη ἀπ' τὸ γεγονὸς, ὅτι ἀξίζει μιᾶς ἰδιαίτερης μελέτης ἕνας ζωγράφος τοῦ ἀιαστήματος τοῦ Μαλέα), ποὺ μ' ἔκαμε νὰ προτιμήσω τὸ γράψιμο τῆς μελέτης αὐτῆς ἀπὸ κἄθε ἄλλην ποὺ, εἶχα ὑπ' ὄψει μου, καὶ ποὺ γι' αὐτὸ ἀφῆκα γι' ἀργότερα — ὅπως λ. χ. ἕνα βιβλίο γιὰ τὸν Παρθένη κ' ἕνα ἄλλο γιὰ τὸν Ὀδυσσέα Φωκᾶ. Ὅσο γιὰ τὴν ἀφορμὴ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Π. Σαργολόγου (ποὺ ἤτανε τὸ ζῆθρο τοῦ κ. Μ. Τζιμπρουδ), ὄχι μόνο τὰ ὅσα ἔγραψε στὸ πρῶτο σας φύλλο ὁ ἐξαιρετικὸς μας γλύπτης γιὰ θρέ.υσκω κ' ἐγὼ σωστὰ καὶ δίκαια, μᾶ, γιὰ τὴν ἱστορίαν ἄς ποῦμε, προσθέτω, πὼς στὴ σειρὰ τῶν διαλέξεων τῆς "Βρεττανίας", ἐπρότεινα στὴν ἀρμοδίαν 'Επιτροπὴ (ἀκόμα προτοῦ ὀργανωθοῦν οἱ ὁμιλίες αὐτοῦ τοῦ θεάτρου), ὡρισμένους γνωστοὺς τεχνοκρίτες, ζωγράφους, γλύπτες καὶ χαράχτες, γιὰ νὰ μιλοῦσαν ὁπεύθυνα, πάνω στὰ σχετικά, τόσον ἐνδιαφέροντα, προβλήματα τῶν εἰκοστικῶν τεχνῶν. Δυστυχῶς, γιὰ λόγους ἀνεξάρτητους ἀπ' τὴ θέλησι τῆς 'Επιτροπῆς, δὲν πραγματοποιήθηκεν ἡ ἰδέα αὐτή, ποὺ, ἐπαναλαμβάνω, ἐγκαίρως τὴν ἐρίτεα. Στὸν ἀποφαιλόμενο, πάντως, ὅταν ἔκαμαν πρότασι (ἀπὸ ἄλλο κύκλο), γιὰ νὰ μιλοῦσα, ἔθεσα ὡς ὅρο, ὅπως τὸ θέμα μου εἶνε γύρω ἀπ' τὴ ζωγραφική, τὴ γλυπτικὴ καὶ τὴ χαρακτική, πράγμα ποὺ ἀποδέχθηκαν, γι' αὐτὸ κ' ἔγραψα μιὰν ὁμιλία μὲ τὸν τίτλο: «Τὸ μέλλον τῆς ζωγραφικῆς». 'Αλλὰ κ' ἡ ὁμιλία αὐτή, ποὺ θἆταν, ὁπωθέτω, ἡ μό.η γύρω ἀπ' τὶς εἰκαστικὲς τέχνες, γιὰ διάφορους λόγους... δὲν δόθηκε!

Μ' εὐχαριστεῖτε γιὰ τὴ φιλοξενία

ΗΛΙΑΣ ΖΙΩΓΑΣ

Δραματικὴ Σχολὴ Ἐθν. Θεάτρου

***

Φίλε κύριε Μεραναῖε,

Στὸ τελευταῖο φύλλο τῶν «Κ. Ν.» (3/7/43) ὁ συνεργάτης σας κ. Σπ. Γιανάτος γράφοντας γιὰ τὴν παιδική μας λογοτεχνία ἀναφέρει πὼς τὰ παραμύθια τῆς δ. Μακρῆ εἶνε «τὸ μοναδικό, ἀν δὲν κάνω λάθος, ἑλληνικὸ παιδικὸ βιβλίο, ποὺ ἔκαμε τὴν ἐμφάνισί του μέσα στὸν ἐκδοτικὸ ὀργασμὸ τῆς πολεμικῆς αὐτῆς ἐποχῆς». Καὶ πιὸ κάτω, γιὰ τὸ ἴδιο πάντα βιβλίο: «σπὰς ἔρχεται ὡστόσο νὰ δώσῃ ἕνα κάποιο καινοφύριο περιεχόμενο στὴν παιδική μας λογοτεχνία καὶ νὰ δώσῃ τὸ παιδικὸ μυαλὸ ἀπὸ τὸ μονοπάτι τῆς χαρᾶς, ποὺ δίνει ἡ Τέχνη, στὴν ἀντιμετώπισι καταστάσεων ψυχολογικῶν κ' ἀκόμα περισσότερο κοινωνικῶν».

"Ας μᾶς ἐπιτρέψουν ἐδῶ τ' ἀγαπητά μας «Κ. Ν.» ἀφοῦ πολὺ σημειώσουμε πὼς τὸ γράμμα μας αὐτὸ δὲν ἀποβλέπει σὲ καμμιὰ αὐτοδιαφήμησι. ν' ἀναφέρωμε, ὅτι τὸν περασμένο χειμῶνα κυκλοφόρησα με ἕνα παιδικὸ βιβλίο : «Τὰ παρσμύθια τῆς κουκουδάγιας μου», γραμμένο ἀπ' τὸ Γιώργη Φαντούλη, ἕνα νέο συγγραφέα. Μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦτη σᾶς στέλνουμε δυὸ ἀντίτυπα καὶ πιστεύουμε νὰ συμφωνήσῃ μαζί μας ἡ κριτικὴ στὰ στήλη, πὼς ὁ ἐλιὸ αὐτὸ εἶνε μιὰ ἀξιοπρόσεχτη προσπάθεια γιὰ τὴν σωστὴ κοινωνικὴ διαπαιδαγώγηση τῶν παιδιῶν μας. Καὶ σὰν τέτοιο τὸ ἐκδώσαμε μὲ μόνη μας ἱκανοποίησι, ἀπὸ πλουτίζουμε σημαντικὰ τὴν τόσο φτωχική στὴν τόπο μας, παιδικὴ βιβλιοθήκη.

Εὐχαριστώντας γιὰ τὴν φιλοξενία

Μετὰ τιμῆς

Ἐκδότης Α. ΚΑΡΑΒΙΑΣ

ΜΕΤΑΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Ἡ Ψυχανάλυση καὶ ἡ Τέχνη

Β. ΑΦΕΤΗΡΙΕΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ: ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Τοῦ κ. Κ. Λ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΥ

Οἱ ἀπαρχὲς τῆς ψυχανάλυσης μᾶς εἶνε γνωστές. Τὰ πειραματα του δυὸ μαζὶ μ' τὸν Ἰοζιὴφ Μπρουέρ, ἀπὸ καιείηχανα με ἡ συνεργασία του Φρευδ στὶς «Μελέτες γιὰ τὴν ὑστερία» καὶ ἡ ἐπιμονὴ ἀπὸ μέρους τὸν Φρευδ ὑπὸ τὸν Μπρεγκ, ἤσαν τὰ ἀποφασιστικὰ γεγονότα ποὺ ἐπηρεάσαν καὶ προκαλοῦσαν τὴν τυχὴ τῆς ψυχαναλύσης. Ὁ Φρευδ ξεκίνησε σὰν ἐρευνητὴς καὶ μελετητὴς τῆς ὑστερίας καὶ τῶν ψυχικῶν γεγονότων διαταραχῶν. Σ.ὴν «Εἰσαγωγὴ στὴν Ψυχανάλυση» ὁπογραμμίζει ὁ ἴδιος πὼς ἡ ψυχανάλυση εἶνε μέσοὸς θεραπείας τῶν, προσώπων ποὺ ἔχουν προσδλημὰ ἀπὸ ψυχικὲς ἀρρώστειες». Ἡ ἀφορμὴ ἤταν ἀπὸ θεραπευτικὴ ἄποψη καθαρὰ μεθοδολογική, ποὺ σιγὰ σιγὰ καιαλησε καὶ σὲ μιὰ γέα ὅσο καὶ ριζοπαστικὴ αἰτιολογήσ τω, ψυχικῶν διαταραχῶν, Ἀνακάλυψε δηλαδὴ πὼς ὁτὸ ὁπσσρῳμὰ τους δροῦσε πανταδύναμο ὅσο καὶ ἀπωσημένο το σε ζουσιλικο ἐνστικτο. Σὲ λίγο ὁμως ἀποκρύφωνῆκε γ' ἀναγνωρίζῃ πὼς κι' ἡ ἰδία ἡ ὁμαλὴ ψυχικὴ ζωὴ ἀπ' αὐτὸ προσδιορίζεται. «Ἡ πρωτη μας πρόθεσις ἤταν νὰ μελετήσουμε τὶς διαταραχὲς τοῦ ἀνθρώπινου ψυχισμοῦ... Γιὰ πολὺν καιρὸ τὸ ἐπιδιώξαμε, ἀλλὰ ὕστερα, ἀναγνωρίσαμε τὶς στενὲς σχεσεις, καὶ μάλιστα τὴν ἐσώτερη ταυτότητα ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὶς νοσηρὲς διεργασίες καὶ σ' ἐκεῖνες ποὺ λέμε ὁμαλές. Καὶ τότε ἡ ψυχανάλυση ἔγινε ἡ μεγάλη ψυχολογία. Κι' ὅπως τίποτα ἀπ' ὅ,τι κάνει ἡ δημιργεῖ ὁ ἄνθρωπο δὲ μπορεῖ νὰ κατανοηθεῖ δίχως τὴν ψυχολογία, ἔτσι κι' ἡ χρησιμοποίηση τῆς ψυχανάλυσης ἐπεδλήθηκε σὲ λίγο σὲ πολλὲς ἐπιστήμες καὶ ρὸ παντὸς στὶς πνευματικὲς». Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἡ ψυχανάλυση πλαταιὰκε τὴν ἀποστολή της καὶ τραεοῦσε γιὰ καινοφύριους προσανατολισμούς. «Ἀπὸ μελέτη καὶ μέθοδο θεραπείας, γινότανε ὀργανο νέας καιανόησεις καὶ ἐρευνῶν. Σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ τελευταῖες ἐργασίες του ὁ Φρεὺντ ἀναφέρει : «Ἡ ψυχανάλυση στὴν ἀρχὴ ἤτανε μέθοδος θεραπευτικὴ, θἆθελα ὅμως νὰ ἐπιστήσω τὸ ἐνδιαφέρο σας καὶ στὶς ἀλήθειες ποὺ περικλείει ἡ ἐπιστήμη μας, στὰ συμπερἆσματα ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ βγάλουμε ἀναφορικὰ μὲ ὅ,τι σχετίζεται στενότερα μὲ τὸν ἄνθρωπο : τὸ εἶναι του, καὶ τέλος τὶς σχέσεις ποὺ ἀπὸ καλύπτει ἀνάμεσα στὶς πιὸ ποικίλες μορφὲς τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητας».

Ἀπὸ ὁ ἀντικείμενό της καὶ ἀπὸ τὶς ἀφετηρίες τῆς ἡ ψυχανάλυση ἔπρεπε νὰ γίνει καὶ ἔγινε ἴσωμε ἕνα σημεῖο ἐπιστήμη τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ εἶνε ἀπόλυτα καταγνωστὸ πὼς ἀπ' αὐτὲς ἀκριβῶς τὶς ἀφετηρίες ἐκπορεύτηκε μιὰ ψυχανολυτικὴ φιλοσοφία. Ἡ ψυχανάλυση ἔπαψε νἆναι μιὰ ἀναλυτικὴ ψυχολογία μὲ θαυμαστὰ ἀποτελέσματα στὸν τομέα τῆς ψυχολογίας τοῦ ἀτόμου, καὶ ἔγινε μιὰ θεωρία ἑρμηνείας καὶ ἀναγωγῆς ὄχι μονάχα τῶν ἀτομικῶν φαινομένων, ἀλλὰ καὶ τῶν γενικώτερων φαινομένων τοῦ ἀνθρώπινου . πολιτισμοῦ στὶς βασικὲς ψυχαναλυτικὲς ἀπόψεις. Ἡ ἀκόλουθη περικοπὴ τοῦ Φρεὺντ δείχνει τὴν ἀναπολόγιστη σημασία ποὺ ἀποχτοῦσε ἡ καινοφύριαι θεωρία : «Πιστεύουμε πὼς ὁ πολιτισμὸς δημιουργήθηκε ὑπὸ τὴν ὤθηση ζωτικῶν ἀναγκῶν καὶ σὲ βάρος τῆς ἱκανοποίησης τῶν ἐνστίκτων... 'Απ' αὐτὰ τὰ ἀνικανοποίητα καὶ ἀπωθημένα ἐνστικτα, διαδραματίζουν σημαντικὸ ρόλο οἱ σεξουαλικὲς συγκινήσεις: τὰ ἐνστικτα αὐτὰ ἐξιδανικεύονται, δηλαδὴ λοξοδρομοῦν ἀπ' τὸ σεξουαλικό τους σκοπὸ καὶ προσανατολίζονται σὲ σκοποὺς κοινωνικὰ ἀνώτερους ποὺ δὲν ἔχουν τίποτα τὸ σεξουαλικό».

Φανερὸ λοιπὸν εἶνε πὼς ἡ ψυχανάλυση γινότανε μιὰ κοσμοθεωρία, μ' ὅλες τὶς ἀξιώσεις καὶ τὶς συνέπειες μιᾶς καινοφύριας κοσμοθεωρητικῆς ἀντίληψης. Καὶ ἀκριβῶς μὲ τὴν προοπτικὴν αὐτὴν εἴχαμε καὶ ἔχουμε, ἀπ' τὸν Φρεὺντ ἴσωμε τοὺς νεώτερους μαθητές του, πληθώρα ἐργασιῶν ἐφηρμοσμένης ψυχανάλυσης ποὺ ἀποδεῖλπνουν στὴ ἐρμηνεία ὄχι μονάχα τῶν προδλημάτων ποὺ βάζει ἡ μεμονωμένη ἀιρθώπινη προσωπικότητα, ἀλλὰ καὶ ἡ κοινωνία καθὼς καὶ ἡ ἱστορία ποὺ πολιτισμοῦ γενικά.

Καὶ ὅμως ζήτημα βασικὸ μένει : εἶναι ἡ ψυχανάλυση κοσμοθεωρία ; Οἱ ὀπαδοί κι' οἱ μαθητὲς μὲ τὴν συνηθισμένη ὑπερβολὴ τοῦ ζήλου καὶ τῆς πίστης τὸ διακηρύττουν καὶ πρακτικὰ τὴν χρησιμοποιοῦν στὴν κατεύθυνση αὐτή. Ὡστόσο ὅμως, ἐκτὸς ἀπ' τὸ γεγονὸς τῶν ἀποαχίσεων ποὺ σημειώθηκαν καὶ σημειώνονται μέσ' στοὺς κόλπους τῶν ὀρθοδόξων ψυχαναλυτῶν, ἀπὸ λόγους θεωρητικὼν καὶ τεχνικὼν διαφανῶν, ἔχουμε τὸν ἴδιο τὸν ἱδρυπὴ τῆς ψυχανάλυσης, ποὺ σὲ μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ πρόσφατες ἐργασίες του, ἀκριβῶς γιὰ τὸ κοσμοθεωρητικὸ της χαρακτῆρα, ἀντιμετωπίζει τὸ πρόδλημα εἶναι ἡ ψυχανάλυση κοσμοθεωρία ἢ ὄχι ; Τὰ πορίσματα τῆς ἐργασίας αὐτῆς εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τὰ λάδουμε ὑπ' ὄψει μας, γιατὶ προέρχονται ὄχι μονάχα ἀπ' τὸν πιὸ ὑπεύθυνο ψυχαναλυτή, ἀλλὰ καταδείχνουν καὶ ὑπογραμμίζουν τὴν βαθύτατα τῆς ἐπιστημονικῆς συνείδησης τοῦ Φρεὺντ ποὺ δὲν φιλοδοξοῦσε νὰ γίνει ἱδρυτὴς κοσμοθεωρίας, ἀλλὰ μονάχα ποθοῦσε νὰ μείνει ἀκατάπονητος καὶ ἀνεξάρτητος ἐργάτης τῆς ἐπιστήμης.

Ὁ Φρεὺντ λέει πὼς ἡ ἀνάγκη τῆς ὕπαρξῆς μιᾶς κοσμοθεωρίας ἔχει βαθύτατη συναισθηματικὴ ἀφορμή. Οἱ ἄνθρωποι ποθοῦν νὰ εἶναι ἐφωδιασμένοι μ' ἕνα σύστημα ἰδεῶν, ἀρχιτεκτονικὰ διατεγμένων, σύστημα χάρις στὸ ὁποῖο θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ λύσουν ὅλα τὰ προδλήματα τῆς ὕπαρξῆς τους, ἐξασφαλίζοντας μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἕνα μίνιμουμ ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς ἠρεμίας, καὶ τακτοποίησης τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν συμφερόντων τους. Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ ἡ ψυχανάλυση «σὰν εἰδικὴ ἐπιστήμη, κλάδος τῆς ψυχολογίας — ἀδυσσαλέα ψυχολογία ἢ ψυχολογία τοῦ ἀσυνειδήτου» εἶνε ἐντελῶς ἀπρόσφορη νὰ δημιουργήσει ἰδιαίτερη κοσμοθεωρία. Ἀν τίθεται εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ὁλοκληρωθεῖ μέσα στὰ πλαίσια μιᾶς γενικώτερης κοσμοθεωρίας, ποὺ τὴ δυνατότητά της τὴν προσφέρει ἡ ἐπιστήμη. Καὶ ἡ κοσμοθεωρία αὐτὴ θὰ παρουσιαστεῖ σὰν περιπτουσία τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιτευγμάτων τῆς ἐπιστημονικῆς ἐμπειρίας καὶ ἔρευνας.

Ἂν ὅμως θέλουμε νἆμαστε ἀκόμα πιὸ κοντὰ στὰ πράγματα, εἰμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναγνωρίσουμε πὼς ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ κατευθυντήρια ἐ ν ὁ ῥ η τ α γραμμῆς ποὺ μᾶς δίνει ἡ κοσμοθεωρία τῆς ἐπιστήμης, τίποτα ἄλλο ὁ συγκεκριμένο δὲ μᾶς χαρίζει. Μᾶς λέει δηλαδὴ πὼς ἡ γνῶση τ

ΝΕΟΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΙ

Η ΚΛΕΨΥΔΡΑ

ΤΟΥ Κ. Α. ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΥ

...Ἀκόμα ἕνα φύλλο.

Σηκώνεται τὸ πρωΐ ὅταν ἡ θάλασσα τῆς Ἀνατολῆς ἀντιφεγγίζει τίς πρῶτες μακρινὲς ἀλουργίδες τοῦ ἥλιου ποὺ ἔρχεται. Ἀκολουθεῖ μετὰ τὴν πορεία του: Κινούμενο ἀργὰ προχωρεῖ... προχωρεῖ στὴ διαγραφὴ τῆς γωνίας — οἱ ἀχτίνες τοῦ Φοίβου εἶνε χρυσές — φτάνει ψηλά. "Ορθιο κεῖ στὸ κατακόρυφο ἀμφιταλαντεύεται σ' ἕνα προσωρινὸ σταμάτημα, θυρρεῖς θὰ μείνει ἐκεῖ. Ἔπειτα τὰ δέλη τοῦ φωτὸς γίνονται πλάγια, ὁ δίσκος κατεβαίνει κ' οἱ σκιὲς μακραίνουν. Καὶ τὸ φύλλο ἀκολουθεῖ. Γέρνει στὸ συμπλήρωμα τοῦ ἡμικυκλίου. Τὸ μοβόχρωμα ἀπλώνεται στὴν κάμαρά μου καὶ μοῦ θαραίνει τὴν ψυχὴ καταθλιπτικά. Τὸ ἀόρατο, φανταστικὸ φύλλο τότε, καθώς οἱ σκιὲς τοῦ δειλινοῦ καὶ τ' ἀμφίβολα χρώματα ἀφαιροῦν τὴν ὑπόσταση τῶν πραγμάτων καὶ τ' ἀθλοποιοῦν, παίρνει κι' αὐτὸ στὴν πλιγγοιμένη φαντασία μου διαστάσεις τρομαχτικὲς καὶ τὸ βλέπω νὰ γέρνει, ἔτοιμο νὰ πέσῃ γιὰ νὰ φανῆ πίσω του τὸ ἄλλο ἀπ' τὸ ἀτέλειωτο αὐτὸ βιβλίο τῶν ἡμερῶν. Θεέ μου, πόσα, ὦ πόσα, ἔχουν περάσει; Κουράστηκα νὰ μετρῶ τὸ χτῦπο τῶν ἡμερῶν ποὺ τίς σταλᾶζει ὁ χρόνος.

Θ' ἀκολουθήσουν ἄκομα πολλές; Ἀπελπίζουμε στὴ σκέψι τοῦ ὄγκου τους. Τὶς φαντάζουμε τρομαχτικὰ πολλὲς κ' ἀνατριχιάζω. Φοβοῦμαι πὼς τὸ τελευταῖο ρυθμικὸ στάλαγμα θὰ συντονιστῆ μὲ τὸ στερνὸ τίναγμα τοῦ σφυγμοῦ μου.

Κοιτῶ μ' ἕν' ἄδειο βλέμμα μές ἀπ' τὴν ἀμφιλύκη. Τὰ μάτια μου νοιώθουν τοὺς πέπλους ν' ἀπλώνουνται διαδοχικά — πιὸ μουντὸς ὁ ἕνας ἀπ' τὸν ἄλλο. Δὲ διακρίνω πιὰ καλά. Θέλω νὰ δῶ σὲ κάποιες, μακρυνὲς ἴσως, ἡμέρες ἕνα ἀκρογιάλι ποὺ τὸ φιλοῦν γαλάζιες λουρίδες θάλασσας — εἶνε κορδέλλες ἀπ' τοὺς χιτῶνες τῶν Νηρηΐδων; — ἢ μιὰ πάει, τραβιέται μετὰ ἀπαλά, ἔρχεται ἡ ἄλλη. Καὶ πάλι ἔτσι σὰν σ' ὄνειρο. Ἡ νύχτα καθὼς πέφτει θυρθεῖ συνήθως σὲ κάτι τέτοια πράγματα. Στηλώνω τὰ μάτια μου στ' ἀκαταστάλαχτο φῶς ποὺ μπλέκεται μὲ τὸ σκοτάδι. Τὸ μαῦρο κυριαρχεῖ ὅλο καὶ πιὸ πολύ, τὸ μῖγμα πάει νὰ πάρει τὸ χρῶμα τῆς νύχτας. Μὲς στὸν ἀέρα τῆς κάμαράς μου κυλοφορεῖ μιὰ μυρουδιὰ λουλουδιῶν. Θὰ ναι τοῦ κήπου. Αὐτὸν τὸν κῆπο μοῦ τὸν ἐπαινοῦν πολὺ καὶ μοῦ λένε πὼς δὲν πρέπει νἆμαι δυσαρεστημένη. Ἡ ἀλήθεια εἶνε πὼς ἔχει πολλὲς ὁμορφιὲς καὶ πολλὰ λουλούδια. Αὐτὸ τὸ τελευταῖο μ' ἐνδιαφέρει ἰδιαίτερα. Ἡ ὀσμὴ ποὺ τὴν ὤρ' αὐτὴ ἀνεβαίνει καὶ σμίγει μὲ τὸ σκοτάδι τοῦ δωματίου, γίνεται ἕνα μ' αὐτὸ τὸ πηχτὸ πρᾶγμα, ἐπιδρᾷ πάνω μου καὶ προπαντός, μὲ δυνᾷ νὰ βλέπω αὐτὰ ποὺ θἆθελα τόσο νὰ δῶ, τὸ ξανθὸ ἐκεῖνο ἀκρογιάλι. Ἄχ, μοῦ μου πολλὰ φύλλα ἀκόμα;

Νυχτώνει καλά..

⁂

Κι' ὅμως εἶταν ἀλλιῶς τὰ πράγματα ὅταν ἤρθα—ἤρθα ; μὰ ὄχι· μὲ φέρανε— σὲ τοῦτο τὸ μέρος. Ἡ θάλασσα τὸ ζώνει ἀπέραντη. Εὐτυχῆς τὸ νησὶ εἶναι ἀπέραντο κ' ἀπὸ καμιὰ μεριὰ του δὲ φαίνεται ὁλόκληρη ἡ ἔκτασή του μὲς στὸ ὑγρὸ σύνορο. Ἔτσι μπορεῖ κανεὶς νὰ γελιέται· ἂν θέλει καὶ νὰ θαρρεῖ πὼς συγκοινωνεῖ μὲ τὴ στεριά, μ' ὁποιαδήποτε στεριά, μὲ τὴ στεριὰ ποὺ θἆθελε, νὰ ποῦμε. Μοῦ λένε πὼς οὔτε ἀπ' τὴ φηλότερη κορφὴ δὲ φαίνεται ὁ περίγυρος τοῦ νησιοῦ. Πιστεύω πὼς ἴσως νἆναι κ' ἔτσι. Πάντως δὲν ἔχω καμιὰ ὄρεξη νὰ τὸ ἐξακριβώσω. Τίποτε δὲ θὰ μὲ τραβοῦσε πιὰ στὰ θουνά. Σκέφτουμαι: μόνο τὴ μόνωσή μου. Καὶ μετρῶ τὰ φύλλα τοῦ βιβλίου τῶν ἡμερῶν ἀπελπισμένα. Πότε λοιπὸν θἆναι ποὺ θὰ κατορθώσω τὴ φυγή; Πότε θὰ φύγω νὰ γυρίσω ἐκεῖ; Ἄχ, νὰ μποροῦσα, νὰ μποροῦσα...

Ὅταν ἔφυγα ἀπὸ κεῖ γιὰ δῶ εἶχα κάτι περίεργα συναισθήματα. Στὴν ἀρχὴ εἰμουνα θλιμμένη, ἀφάνταστα θλιμμένη. Δὲν ἤθελα νὰ τὸ πιστέψω. Φώναζα κ' ἤμουν ὅλο διαμαρτυρία. Φαινόταν ὅμως πὼς ἡ δύναμη θὰ νικοῦσε. Ἡ βία ἔπεσε ἀπάνω μου σκληρή. Τὸ θλέμμα μου πῆρε τὴν ἔκφραση τοῦ ἀρνιοῦ ποὺ τὸ πᾶνε γιὰ σφαγή. Ὅταν ἔβλεπα καμμιὰ φορὰ κοπάδια τ' ἀθῶα πρόβατα νὰ τὰ πηγαίνουν στὰ σφαγεῖα, κάτι σπάραζε μέσα μου καὶ θαρροῦσα πὼς στὸ θλέμμα τους, τὸ χαμένο καὶ γλυκὸ ἐκεῖνο θλέμμα, διάβαζα τὸν πόνο τους ποὺ ἀποχωρίζουνταν τὴ ζωή — σᾶμπως νἤξαιραν ποῦ τὰ πήγαιναν. Ὅμως τότε δὲ σκεφτόμουν αὐτὴ τὴ λεπτομέρεια, τὴ συλλογίστηκα ἀργότερα. Κι' ἔλεγα μὲ τὸ νοῦ μου: Ποιὰ θἆταν ἀραγε ἡ ἔκφραση τῶν κακόμοιρων αὐτῶν ζώων, ὅταν ἀνυπεράσπιστα τὰ δεηγοῦσαν στὸ μακελλειό, ἂν ἤξεραν, ἂν εἶχαν συναίσθηση τοῦ ποῦ τὰ πήγαιναν τὰ μοιραῖα, τελευταῖα τους δῆματα; Ἔ, λοιπόν, φαντάζουμαι πὼς μιὰ τέτοια ἔκφραση θἆχανε τὰ δικά μου μάτια τίς πρῶτες ἐκεῖνες ἡμέρες. Ἔπειτα ἀρχίζα νὰ συνειθίζω τὸ πρᾶγμα. Τἔπαιρνα ἀλλιῶς. Πίστευα πὼς αὐτὸ θἆτανε προσωρινό, κάποια παρένθεση. Ἔτσι, δὲ βαριέσαι, ἀλάπαυλα. Ξαναποχτοῦσα τὸ χαμένο μου κέφι. Μὰ προχωροῦσα στοὺς λογισμούς μου. Θἆφευγα, ἔ ναί, ἀφοῦ τὸ θέλανε νὰ φύγουμε, θἆφευγα γιὰ τὸ μακρινὸ ξένο νησί. Πειθήνια κι' ἥσυχα. Ὅμως, γρήγορα — ὦ, σὲ λίγον καιρὸ — θὰ μὲ χάνανε. Θὰ τοὺς ἄφηνα ὅλους κ' ἐλεύθερη θὰ γυρνοῦσα πίσω. Τί καλὰ ἔτσι. Δὲ θἆταν καλήτερα; Ἂς ἔφευγα. Κι' ἄρχισα νὰ γίνουμαι καὶ χαρούμενη. Ναί, πιστέψτε με, χαρούμενη γιατὶ θἆφευγα.

Τὴν τελευταία στιγμὴ τοῦ χωρισμοῦ μὲ τσάκισε ἕνας πόνος κι' ἕνα δάκρυ θέρμανε τὸ μάγουλό μου ποὺ εἶταν ψυχρὸ ἀπ' τὸν δροσερὸ ἀέρα. Κάτι βαρὺ ἔπεσε στὸ στῆθός μου τότε. Τὸ πλάκωνε ἀφάνταστα. Ὁ ἀέρας τοῦ πελάγου, λυτρωτής, τὸ σήκωσε ἔπειτα, τὸ πῆρε στὰ φτερά του κ' ἔφυγε τρεχάτος πάνω στὰ γαλανὰ κύματα ποὺ γινόντουσαν μπλάβα.

Κι' ἔγινα ξανὰ χαρούμενη, στὴ γλυκὴ σκέψη τοῦ προσωρινοῦ χωρισμοῦ γιὰ τὸ καλήτερο κι' ἀσυννέφιαστο μέλλον. Ἡ θάλασσα μᾶς πῆρε στὰ κύματά της καὶ μᾶς ἀπόθεσε ἐδῶ.

Κι' ἐκεῖ; Τί γίνεται κεῖ ἀπὸ τότε; Στέλνω τὴν προσευχή μου καὶ τὴν ἱκεσία μου στὸν οὐρανὸ τίς βραδινὲς ὧρες, νὰ εὐδοκήσει νὰ τελειώσε· τὸ βιβλίο. Πότε θἆναι ποὺ θὰ τὸ κατορθώσω ;

Μὰ γιατί τότε τὰ νόμιζα ἔτσι; Εἴταν λοιπὸν μοιραῖο νὰ γελαστῶ; Τώρα ποὺ βλέπω πόσο ἀλλιώτικα εἶνε τὰ πράγματα λέω πὼς νὰ τῶξερα, ὦ, δὲ θἆφευγα κι' ἂς γινόταν ὅ,τι γινόταν.

Τώρα. Κι' οἱ μέρες κυλοῦν καὶ συμπληρώνουν τοὺς μῆνες καὶ τὰ χρόνια. Ἀλήθεια ὁ καθρέφτης μου σήμερα μοῦ ἐπιφύλαξε μιὰν ἔκπληξη πρωΐ—πρωΐ : Μοῦδειξε μιὰ φιγουράτη ἄσπρη τρίχα στὰ μαλλιά μου. Τὴν ἄρπαξα καὶ τὴν ἐρρίζωσα μὲ δύναμη. Ἔνοιωσα ἕνα δυνατὸ πόνο καὶ δάκρυσα. Γιατί ὅμως, ἀκριβῶς, εἶταν τὸ δάκρυ;

Τὰ δέντρα τοῦ κήπου. Ὀρθώνουνται· μαῦρα καὶ γιγάντια, θαρρῶ μὲ φοβίζουν οἱ ἴσκιοι τους. Κι' ὅμως πόθησα τὴ μοναξιά τους. Πῶς κατάφερα καὶ βρέθηκα δῶ κάτω! Δὲ μὲ πῆρε κανεὶς εἴδηση, κοιμοῦνται ὅλοι βαθειά. Μὲς στὴν ἐρημιὰ τοῦ κήπου νοιώθω καλήτερα. Εἶμαι ντυμένη πρόχειρα, γλίστρησα ἀπ' τὸ κρεββάτι κρυφὰ κι' ἔρριξα ἕνα βαρὺ μεταξένιο σάλι στὶς πλάτες μου. Τὸ ἀποφινὸ τοῦτο μοῦ δίνει μιὰ μικρογραφικὴ ἔννοια τῆς μελλοντικῆς μου ἀπόδοσαις. Ἔτσι θἆναι καὶ τότε. (Πότε;)

Γυρνῶντας ἀνάμεσα στὰ μεγάλα δέντρα μ' ἀρέσει νὰ ψηλαφῶ τὴ νύχτα. Ὅλα κρυβουνται σ' ἀλλεπάλληλα σκοτεινὰ παραπετάσματα. Μόλις πάει τὸ μάτι μου νὰ διακρίνει κάτι, ἀμέσως θὰ λώνει. Μόνον οἱ ὄγκοι τῶν κορμῶν μποροῦν καὶ φαίνουνται μουντοί — καὶ τρομαχτικοὶ στιγμὲς στιγμές. Ναί, εἶνε καὶ τὰ λουλούδια. Πραγματικὰ τὸ ἄρωμα ποὺ ἀναδίδουν εἶνε μεθυστικό, θαρύ. Πάντα τὴ νύχτα ἀνεβαίνει ἀπ' τὶς βραγιὲς καὶ τὶς πέργκολες ἕνα δυνατὸ ἄρωμα — ὅλες οἱ ἀνάμικτες ἀπόποιες τῶν λουλουδιῶν σὲ μιὰ προσφορὰ πρὸς τὴ ρηγηλὴ νύχτα ποὺ σαλεύει μεγαλόπρεπα πάν' ἀπ' τὸν κῆπο.

(Τὸ τέλος στὸ ἐρχόμενο φύλλο)

ΘΕΑΤΡΙΚΕΣ ΠΡΩΤΕΣ

ΚΡΙΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Τοῦ κ. ΒΑΣΙΛΗ ΡΩΤΑ

ΘΕΑΤΡΟ — ΘΙΑΣΟΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΑΝΔΡΕΑΔΗ. — ΣΥΜΠΡΑΞΙΣ ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΒΕΑΚΗ, ΑΝΤ. ΓΙΑΝΝΙΔΗ. — ΠΑΥΛΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ, « Ο ΚΟΣΜΟΣ ΠΟΥ ΕΡΧΕΤΑΙ » — ΚΟΜΕΝΤΙ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΝΤΕ ΕΙΚΟΝΕΣ.

Ἂς μὴν ἀνησυχήσει ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τὸν τίτλο «ὁ κόσμος ποὺ ἔρχεται» καὶ νομίσει πὼς θὰ ἰδεῖ κανένα ἔργο κοσμογονικό. Ὁ τίτλος εἶνε μᾶλλον ἐντυπωσιακός, σὰν τὰ ἐξάστηλα τῶν ἐφημερίδων. Ἔχει σκοπὸ νὰ ἐρεθίσει ἐλαφρὰ τὴ φαντασία τοῦ ἀνθρώπου μεσαίου τύπου, ὥστε γ' ἀνησυχήσει μέτρια κι' οἱ ἀνησυχίες του νὰ εἶνε ὡραῖες καὶ τρυφερὲς ἀνησυχίες, γιατὶ τὸ δραματάκι αὐτὸ καταγίνεται μὲ τὸ ὡραῖο καὶ τρυφερὸ ζήτημα τοῦ Ἔρωτα. Κι' αὐτὸ ὄχι καθολικὰ καὶ κοσμογονικά, παρὰ πολὺ περιωρισμένα. Πῶς ἐρωτεύονται σήμερα οἱ νέοι μας. Κι' ἂν μεταφράζωμε τὸν τίτλο ἀπὸ τὴ δημοσιογραφικὴ γλῶσσα στὴ θεατρική, θὰ ἔλεγε «Ἀντίο προξενειό» ἢ «Ἔρωτας μοντέρνος» ἢ κάτι τέτοιο. Τώρα ὁ κ. Παλαιολόγος, ὁ ποιητὴς αὐτοῦ τοῦ νέου ἔργου «Ὁ κόσμος ποὺ ἔρχεται» ἔχει ἀνακαλύψει τὸν τρόπο νὰ μιλάει σ' ἕνα κοινὸ μέσου τύπου. Ἐμεῖς πάλι μιλᾶμε στὴν κοινὴ γνώμη, στὸν κοινὸν νοῦ. Ἄλλο τὸ ἕνα, ἄλλο τὸ ἄλλο. Ὁ κοινὸς νοῦς εἶνε σπουδαῖο πρᾶγμα κι' ὄχι καθόλου μέτριος. Θὰ πεῖ νοῦς πρακτικὸς κι' εἶνε ἡ ὅαση κάθε ψερῆς φιλοσοφίας καὶ τέχνης. Ἐνῶ ὁ «μέσος» νοῦς θὰ εἰπεῖ οὔτε ψηλὰ οὔτε χαμηλά, παρὰ στὴ μέση, στὸ ἴσωμα, δηλαδὴ νοοτροπία γκαμήλας. Ἐμεῖς αὐτὴ τὴ νοοτροπία οὔτε τὴν ἐχουμε, οὔτε παραδεχόμαστε πὼς τὴν ἔχει τὸ κοινό μας. Ὅταν ὁ λαὸς λέει μιὰ παροιμία π. χ. «τὴ μέση ὅλοι τὴν ἤβρανε, τὴν ἄκρη κανείς», ἢ ἕναν ἀφορισμὸ π. χ. «τὸ συμφέρο εἶνε στὴ μέση, ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια στὴν ἄκρη» ἢ ἕνα ἀξίωμα π. χ. «λάδι κορφή, μέλι πάτο, κρασὶ μέση», λέει λόγους δοκιμασμένους ἀπὸ τὴν πράξη τῆς ζωῆς, ὄχι τῆς ἀτομικῆς, παρὰ τῆς κοινῆς, τῆς αἰώνιας, ἔτσι ποὺ οἱ λόγοι αὐτοὶ εἶνε στέρεοι, μπορεῖς καὶ γὰ πατήσεις ἀπάνω καὶ νὰ οἰκοδομήσεις. Τώρα γιατὶ τὰ λέμε αὐτά; Γιατὶ νὰ, λέει κανεὶς γ' ἀγιάσει, δὲν τὸν ἀφίνουνε οἱ διαβόλοι!

Αὐτὸ τὸ νέο ἔργο τοῦ κ. Παλαιολόγου εἶνε δημοσιογραφία ὄχι θέατρο. Καὶ ὅμως παίζεται στὸ θέατρο καὶ χαρακτηρίζεται κομεντί, δηλαδὴ ἐλαφρὸ ἢ εὐχάριστο δραματάκι. Ὁ χαρακτηρισμὸς εἶνε εὐγενικός, ἀφοῦ εἶνε γαλλικός. Ἡ εὐγένεια ἄλλωστε πνέει ἀνακουφιστικὰ καὶ στὶς τρεῖς πράξεις καὶ τὶς πέντε εἰκόνες τῶν ἔργων, ποὺ μπορεῖ ἀδίαστακτα νὰ ὀνομαστεῖ μὲ μιὰ λέξη: πολιτισμός. Ὁ διάλογος εἶνε ἐξυπνα συμμορφωμένος μὲ τοὺς καλοὺς τρόπους. Βέβαια ἡ λέξη «πόντος» καὶ λίγες φράσες ποὺ χυδαιοφέρνουνε, εἶνε συχωρεμένες γιατὶ δίνουνε τὸ φόλκλωρ λαγκῶν τύπων, γι' αὐτὸ μάλιστα εἶνε καὶ καλοδεχούμενες καὶ — γιατὶ ὄχι; — καὶ χαριτωμένες. Τὰ σχήματα λόγου καὶ ἄλλα καρυκεύματα κοινῆς ἢ μέσης χρονογραφικῆς ἐμπειρίας περιωρισμένα καὶ αὐτά. Λίγες ἁπλοχὲς παρομοιώσεις, κοινοτοπικὲς εἰκόνες καὶ μεταφορὲς — τὸ ἀνέβασμα στὴν κορφὴ τῶν θουνῶν κλπ., πλαδαρὲς ἐξυπνάδες καὶ ἀφορισμοὶ ποὺ τρελλίζουνε — γιὰ τὶς γυναῖκες ποὺ ἀγαποῦνε ἐκεῖνον ποὺ δὲν τὶς ἀγαπᾶει κ.τ.ὅ., ποὺ νὰ τὰ θυμηθεῖ καὶ ὅλα κανείς;

Τὰ πρόσωπα ἀρκετὰ ζωηρά, ἀγκαλὰ λογικά, μεσαίου τύπου κατασκευασμένα, κάπως ἀνάγλυφα καὶ μὲ καθαρὸ περίγραμμα, τόσο ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ ἤθους τοῦ διοικοῦ τους ὅσο καὶ τῆς κοινῆς ἐμπειρίας. περπατοῦνε καὶ φέρνουνται ἀβίαστα καὶ ἄνετα μάλιστα, ἀφοῦ θέέσαια ὁμολογηθεῖ πὼς εὐκολύνονται πολὺ σ' αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀοθαίρετην ἢ, ἂς ποῦμε, συμβατικὴν ἢ ὁλιῶς ἀνεξήγητη ἀφετηρία τους καὶ τὸν ἴσιο δρόμο ποὺ τοὺς ἔστρωσε ὁμαλὰ ὁ ποιητής. Γιατὶ τὸ κῶλυμα γάμου π. χ. τῶν δύο κάπως πιὸ σοβαρῶν προσώπων, (γιατὶ ἤρωα τὸ ἔργο δὲν ἔχει), τῆς "Αννας καὶ τοῦ Χάρη, δὲν εἶνε πραγματικὰ καὶ τόσο σοβαρό, ἀσο θέλει ὁ μῦθος τοῦ δραματίου γὰ τὸ παρουσιάσει. Φαίνεται δὲ πὼς, κ' ὁ ἴδιος ὁ ποιητής, ἀντιλαμβανόμενος τὴν ἀδυναμία τοῦ κωλύματος, θέλησε γὰ τὸ ἐξάρει μὲ ἄλλον τρόπο, ποὺ εἶνε ὅμως ἀσφαλερός: ἀδυνάτισε τὸ ἤθος τοῦ Χάρη. Ποτὲ ὅμως ὁ δραματικὸς ἥρωας δὲν πρέπει νἆχει ἀδύνατο ἤθος, ἀπεναντίας ἡ δύναμη τοῦ ἤθους του, τοῦ πάθους του, τῆς δράσης του, τὸν ἀνεβάζει ἀπὸ τὸ κοινὸ ἐπίπεδο τῆς ζωῆς στὸ ἔξοχο πατάρι τῆς σκηνῆς. Καὶ πρέπει ἄλλα αἴτια μὲ ἀναγκαιότητα καὶ συνέπεια ἀλληλουχούμενα, νὰ προκαλέσουνε τὴ σύγκρουση καὶ τὴ δοκιμασία καὶ τὸν ἀγῶνα τοῦ ἥρωα. "Ἡρωας ποὺ δὲν ἀγωνίζεται ποὺ τὰ ρίχνει τ' ἄρματα δὲν εἶνε ποτὲ δραματικὸς ἥρωας — ἀλλ' οὔτε κάν ἥρωας. Γενικὰ ὅλα τὰ πρόσωπα ἤσανε λειψὰ στὸ σπουδαῖο αὐτὸ δραματικὸ στοιχεῖο. Ἐπίσης φτωχότατα σὲ ψυχοσυνθετικὴ ποικιλία, ἐλαυνόμε ,σ μόνον ἀπὸ τὴν περιωρισμένη τὸ καθένα εὐθύνη καὶ τὸ ἀποκλειστικὸ ἐνδιαφέρον ποὺ τοὺς ἐφόρτωσε ὁ ποιητής, αὐθαίρετα καὶ ἐτσιθελικά, καὶ ὄχι ὀπσκούοντας νὰ ζωντα. στὴ δραματικὴ ἀναγκαιότητα καὶ συνέπεια.

Ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου κατὰ τ' ἄλλα φαίνεται εὔλογη, ἀλλὰ ἁπλοχή, παρὰ τὰ κα μώματακαὶ τὰ κόλπα τὰ ἐντυπωσιακά, ὅπως εἶνε π. χ. ἡ γενικὴ σύναξη στὸ μπάρ, ἡ ἐπωδὸς τῆς πρωτοχρονιᾶς μὲ τὴ βασιλόπητα, καὶ τ' ἄλλα πληχτικὰ καὶ ἄφρετὰ φιλολογικὰ ἀναμασσήματα. Καὶ τὸ συγκινητικὸ στοιχεῖο, κι' αὐτὸ μεσαίας τάξεως. κινητικὸ στοιχεῖο, κι' αὐτὸ μεσαίας τάξεως. προγονικὲς ἀναμνήσεις, κουτὶ μὲ στέφα να γάμου κλπ. Δυστυχῶς οἱ ἀδυσσόπηποι κυβερνῆτες μας ὁ κύματα ὁ ὁ χρόνος δὲ μᾶς ἐπιτρέπουνε νὰ καταγίνουμε περισσότερο μὲ τὴν ἀνάλυση τοῦ ὡραίου αὐτοῦ ἔργου, ποὺ μαντεύουμε ἢ ἐπιτυχία του ,ὰ ξεπεράσει κάθε μετριότητα.

Δυὸ λόγια τώρα γιὰ τὸ θίασο, δηλαδὴ γιὰ τὸ φούρνο. Ὁ φοῦρνος πρώτης τάξεως. Γιατὶ μὲ ὁσοδήποτε πολεμικὰ ὁλικὰ μέσης ἀξίας κι' ἂν γίνει τὸ γλύκισμα, ὁ φοῦρνος πρέπει ἀπαραίτητα νὰ εἶνε πρώτης τάξεως, γιατὶ τότε ἡ ἐπιτυχία του εἶνε ἔκατοστὸ τοῦ ἑκατὸ ἐξασφαλισμένη. Ο Βεάκης κι' ὁ Γιαννίδης στὰ κέφια τους. Θαυμαστοποιοὶ εἶνε ; Φακίρηδες ; Λαοπλάνοι ; Τί γοητεία εἶνε αὐτὴ ποὺ ἐχρύνεται ἀπὸ τὴ σκηνή, ὅταν κἆνε γιομίζουνε μὲ τὴν τέχνη τους ; "Αμ ἡ Ροζαλία ἡ Νίκα ; Τί φρεσκάδα, τί γλύκα, τί μαστοριά; "Ἄχ, γιατί νὰ χάνωνται ἔτσι αὐτὲς οἱ ἀξίες ; Ὁ μως, ὅλοι τους οἱ λογιωτάτοι, σὰν ἀξιοσιναιρίζονταν, ποιὸς νὰ φανεῖ καλύτερος στὸν κοινὸ, ἀνῶνα. Ποιὸν νὰ πρωτοσαν φέρουμε ; Μὰ τί, ἴσα ἴσα γιὰ ν' ἀραδιάσουμε τὰ ὀνόματά τους ; Εἶνε ὅλοι τους σπουδαῖοι, γιατὶ καταφέρνανε νὰ ζωντα.

(Συνέχεια στὴν 6η σελίδα)

ΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΤΕΧΝΗ - ΠΟΙΗΣΗ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ

Ο ΓΑΜΟΣ ΤΩΝ ΛΟΥΛΟΥΔΙΩΝ

ΤΟΥ Κ. ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ)

. . . . . .

Νέα πρόσωπα ἤρθαν μέσ' στὸ σπίτι μας μὲ τὸ πέταγμα τῶν χελιδονιῶν. Αὐτὸ τὸ φοβερὸ πρᾶγμα ὀρθώθηκε πάλι μέσα μας,

Μιὰ μέρα, ἕνας μήνας, ἕνας χρόνος... Ὡς πότε, δὲν ξέρουμε καὶ ξαγρυπνοῦμε τὶς νύχτες πάνω στὰ ἄχερα καὶ λέμε Ἱστορίες... Ἱστορίες, γιὰ τοὺς ἁγίους γιὰ τὰ πουλιὰ καὶ γιὰ τὸν μονόφθαλμο καπετὰν Στάθη.

. . . . . .

Ἔχουμε ἕνα χαμόγελο στὰ χείλια χωρὶς ἀνάγκη. Πότε θὰ χτυπήσει ἡ πόρτα μας ; Ἐμπρός, λέει καὶ μᾶς πλησιάζει καὶ χύνει τὸ βλέμμα της μέσα μας, ὁμιλοῦσα σπίθα καὶ μᾶς λέει πῶς ἀδυνατισαμε ἀπὸ τοὺς καιροὺς κι ἀπὸ τοὺς ἥλιους. Τὰ λέει χωρὶς κόπο, μὲ τὸ χέρι της στὸ ἀντρικό της πουκάμισο.

Κάτι ἔγινε, ἀδέρφια μου, σὲ μιὰ μπάντα τῆς γῆς "Ἂς ἀνοιξουμε τὸ φάκελλο : «Κύριε, σᾶς παρακαλῶ, νὰ δεχθῆτε τὴν εὐγνωμοσύνη μου». Ἕνα ἔντομο προσπαθεῖ νὰ χώσει τὸ κεντρί του στὸ λαιμὸ μιᾶς κόμπιας. Νὰ βάλει ἐκεῖ μέσα τ' αὐγά του, νὰ τὰ γονιμοποιήσει. Ἡ κόμπια θὰ γεννήσει ἢ θὰ πεθάνει. "Αν χωθεῖ βαθιὰ τὸ κεντρί θὰ πεθάνει.

Τίποτα. Ἐβάλαμε μιὰ μαργαρίτα στὸ ἀριστερό μας πέτο καὶ λουστὴ καμε μὲ κολώνια.

Τὸ μουσικὸ τετράδιο καὶ ἡ μεταξωτὴ μαϊμοῦ τῆς κυρίας εἶναι πάνω στὸ πιάνο Μὲ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ φεγγαριοῦ ἀλλάζει ἡ μοίρα. Τὰ νεράγγουλα φηλῶνουν στὸν κῆπο κι ἕνα πρόβατο μὲ οὐρὰ λέοντος διδάσκει καλὴ συμπεριφορὰ στὴ λεωφόρο τῶν Θαυμάτων.

Ἡ Νάσια εἶδε ποὺ τὴν προσέξομε καὶ εἶπε: "Ὑστερ' ἀπὸ τὰ φροῦτα θὰ σᾶς παίξω κάτι, Καὶ ἦταν βήματα... μακρυνά. Βήματα πάνω σὲ φύλλα ροδακίν ἄς.

Συνομιλία σὲ ντὸ ἔλασσον. "Ἀδειασε ἡ ἄμμος τῶν λέξεων κι ἔμεινε ὁ φλοιὸς τῶν πρσγμάτων.

Σὰν θὰ γινουμε νέοι, Νάσια, θὰ σοῦ πάρουμε ἕνα ἄλογο. Κάθε μέρα τῶν ὡρῶν μας οἱ ἀνάγκες. Θεογέννητοι, ποὺ κατοικεῖτε ;

Κλειδώθηκαν τὸ χέρια, κοιταχτήκαμε καὶ σωπάσαμε. Ζυγισαμε μὰ δὲν μάθαμε, σκεφτήκαμε μὰ δὲν τολμήσαμε. Δυστυχία ἀφτέρουγο πουλί...

. . . . . .

Ὁ γάμος τῶν λουλουδιῶν ἔγινε χωρὶς καμιὰ πομπή. Πρωΐ κινήσαμε γιὰ τὸν Προφήτη Ἠλία τὸ βουνό, τὸ κουρεμένο. Γερός, ἀψής, καλοχτισμένος ἄντρας, σγουρομαλλης μὲ κουρασμένο μάτι.

Καὶ ἡ Νασία μας «ἐλαφρῶς συγκινημένη» Δὲν ἔχει σημασία. Γύρισμα τῆς σελίδας. Ἕνα τραπεζι στὶς μουριές, ἀρνὶ τῆς σούβλας, παλιὰ μισόγλυκα κρασιά, μῆλα καὶ πορτοκάλια

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΙΧΟΣ

ΠΑΣΧΑΛΙΝΗ ΑΡΡΩΣΤΕΙΑ

Μονάχα ἕνα παράθυρο οὐρανὸ
καὶ μιὰ ἄκρη φουντωμένο κυπαρίσσι
καὶ μιὰ γιρλάντα ποὖχει τριγυρίσει
τὸ κάδρο μὲ τὸν ἄγριο γερανό.

Μονάχα αὐτὰ κι' ἡ ἀρρώστεια μου κοντὰ κι' ἡ μοναξιὰ μὲ τὴ βουβή της μάσκα κι' ὁ κόσμος δῶ νὰ γιορτάζει Πάσκα καὶ νὰ γλεντᾶ.

'Απ' ἔξω ἕνα τραγοῦδι χορευτὸ
περνῶντας παίζει ἕνα φτηνὸ ὀργανέτο
καὶ νὰ μὴν ἔχω οὔτε ἕνα ἁπλὸ μπου-
[κέτο
νὰ τοῦ κλαφτῶ.

Νά, πάλι τραγουδάει λικνιστικὰ
τ' ἀντικρυνὸ κορίτσι τοῦ Ἀδείου
Ἄχ τούτη ἡ μυρουδιὰ τοῦ Ἰωδίου
πῶς μὲ πεθαίνει βασανιστικά.

Ἡ πόρτα μου χωρὶς ν' ἀνησυχεῖ
μάταια κι' ἀπελπισμένα περιμένει
καὶ στὰ κλειστά μου δόντια γαντζω-
[μένη
αὐτὴ ἡ ψυχή.

Αὐτὴ ἡ ψυχὴ ποὺ ἀπ' ὅλο τὸ βασίλειο
κι' ἀπ' τὴν πανάθλια σφαῖρα ποὺ
[γυρνᾶ
ἀπ' τὰ φευγάτα κι' ἀπ' τὰ τωρινὰ
τὸ χῶμα ἔχει λατρέψει καὶ τὸν ἥλιο.

Δὲν πρόφτασα ζωὴ οὔτε καὶ νὰ βλάψω
Ζωή, ποὺ σὲ καλοῦσα «Δυστυχία».
Κάποιος σὲ κράζει ἀπ' τὴ δενδροστοι-
[χία
Μὰ δὲ θὰ κλάψω !

ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΛΟΥΝΤΕΜΗΣ

σὲ χαρτί, χοντρόργουα σταφύλια, ντόπια καὶ ξένη μουσική, χορὸς ἀπὸ χωριάτες καὶ ἀτσίγκανους, ποὺ ἤρθανε στὴν τύχη... κι' ἕνας ὀπερατόρος νωχελής. Γυρισμός. Σαλόνι, ἀναψυχτικά. οἱ οἰκεῖοι. Ἔμειναν γιὰ νὰ εὐχηθοῦν. Τὸ ἀνδρόγυνο ἦταν λίγο κουρασμένο. Ἐπὶ τέλους μόνοι. Νύχτα, σιωπή, φθόγγοι... νύχτα. Τὸ πρωΐ κρότος ποτηριῶν, μαχαιροπήρουνα. ἀποφάγια, χαμηλὲς φωνές. Σιωπή. Νὰ μὴ ξυπνήσει τὸ ἀνδρόγυνο.

. . . . . .

Στὶς πλαγιὲς τῶν λόφων κυλᾶ

Η ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ Η ΤΕΧΝΗ

(Συνέχεια από την 3η σελίδα)

στην περίπτωση αύτη ή ψυχανάλυση προσφέρει ἐν-ελῶς ξεχωριστή καὶ διαφωτιστική ὑπηρεσία. Μᾶς ἀναλύει τὸ μηχανισμό καὶ τὶς διεργασίες τῆς πνευματικῆς δημιουργίας, μᾶς διαφωτίζει ἀναφορικὰ μὲ τὴν προσωπικότητα τοῦ δημιουργοῦ καὶ τέλος μᾶς ἑρμηνεύει τὸν τρόπο τῆς ὑφιστάμενης ψυχικῆς ἀντιστοιχίας μεταξὺ τοῦ ἔργου τῆς τέχνης καὶ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔρχεται σ' ἐπαφὴ μ' αὐτό.

Καὶ ὅμως στὸ σημεῖο αὐτὸ σημειώνονται ἀρκετὲς ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνες παρεξηγήσεις. Ὅταν οἱ ἀρχαῖοι μας κλασσικοί, ὅταν ὁ Σαίξπηρ, ὁ Ἴψεν, ὁ Ντοστογιέφσκυ, καὶ ἰδιαίτερα ὁ τελευταῖος, μᾶς ἔδιναν περιγραφὲς ψυχολογικῶν καταστάσεων, δὲν ἔκαναν τίποτε ἄλλο, ἀπ' τὸ νὰ μορφοποιοῦν, τὴν πολύπλευρη καὶ πολλὲς φορὲς μαρτυρική τους ψυχικὴ πεῖρα. Αὐτὸ τὸ ἔκαναν ἀσθόρμητα καὶ ἀβίαστα, καὶ μᾶς ἔδιναν τὰ ἀφθαστα ἀριστουργήματά τους δίχως οὔτε νὰ χάνουν ὑπ' ὄψι τους συγκροτημένη ψυχολογική θεωρία. Πολὺ δὲ περισσότερο τὴν δυνατότητα μελλοντικῆς ὑπογωγῆς στὰ πλαίσια ψυχολογικῆς θεωρίας. Ἀπλούστατα δημιουργοῦσαν ἔργο ψυχολογικό, μᾶς ἔδιναν σὲ ἄδρὲς ὅσο καὶ μαστορικὲς γραμμὲς κλασσικὲς πιὰ μορφὲς καὶ καταστάσεις τῆς ἀνθρώπινης ψυχολογίας καὶ ἀλότελα ὑποσυνείδητα ἐνσόρκων τὴν ψυχολογική τους ἰκανότητα στοὺς ἥρωες καὶ στὰ ἔργα τους. Ἤσαν οἱ θεμὶ ἐργάτες οἱ προικισμένοι μὲ τὸ ὑπέρτατο δῶρο τῆς ψυχολογίας ποὺ σύμφωνα μὲ τὸ Νίτσε, εἶνε τὸ καθ' ἑαυτὸ γνώρισμα τοῦ καλλιτέχνη, οἱ τολμηροὶ σκαπανεῖς καὶ ἐρευνητὲς τοῦ φοβεροῦ βάθους καὶ σαγηνευτικοῦ μυστήριου τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Καὶ μὲ τὴν ἀνεπίγνωτη ἴσως γι' αὐτοὺς δημιουργία τους λύτρωναν τὴν ψυχή τους ἀπ' τὸ δράμα τῆς κ' ἐκφράζαν τὶς ἀσησυχίες τῆς γενιᾶς τους, δίνοντας ταυτόχρονα στοὺς συνανθρώπους τους τὸ μέσο τῆς ψυχῆς αὐτογνωσίας καὶ κάθαρσης. Ἐπιτελοῦσαν δηλαδὴ ἠρωϊκὸ καὶ λυτρωτικὸ ἔργο μὲ καθαρὴ καὶ ἀδιαμφισβήτητη ψυχολογική γραμμή. Καὶ αὐτοὶ ἐπιτελοῦσαν ἔργο πνευματικῆς καὶ ψυχολογικῆς καθοδήγησης καὶ γνώσης, ἡ ἐποχὴ μας ὅμως ποὺ πολλὲς φορὲς χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰν οἰκματικὴ ἀπαίτηση καὶ πολλὲς φορὲς ἀποσυνθέτει κάθε τὶ τὸ δημιουργικὰ συνθέμενο, ἔρχεται καὶ ζητάει νὰ ἀξιολογήσει μὲ τὸ κριτήριο ὡρισμένων ἀπόψεων τὸ δ,τι γίνηκε, ἢ ζητάει νὰ καθοδηγήσει μὲ ὅσση αὐτὸ τὸ κριτήριο δ,τι πρόκειται νὰ γίνῃ, εἶνε φανερὸ πόσο ἐλάχιστη ὑπηρεσία, καὶ πολλὲς φορὲς ἀρνητική, προσφέρει. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ψυχανάλυση.

Οἱ δυνατότητές της καὶ ἡ σημασία της γιὰ τὴ μελέτη τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, τοῦ γενικότερου ζητήματος τῆς συνείδησης καὶ εἰδικότερα τῆς τέχνης εἶνε ἐξῶφθαλμα. Ἡ διαφορὰ ὅμως εἶνε ἡ ἑξῆς πὼς στὴ χρησιμοποίησή της πρέπει πάντα νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψει μας τὴ σχετικότητά της καὶ πρὸ παντὸς πὼς εἶνε μιὰ μορφὴ ἐπιστημονικῆς γνώσης ποὺ ἐνδεχόμενα γιὰ ὁ ὁλοκληρωθῇ ἢ καὶ τὸ χειρότερο νὰ ἀναστραπῇ σφῖρο. Ἢ ἄκομα, κι' αὐτὸ πιστεύουμε, ἡ ψυχανάλυση θρῆκε τὰ γενικὰ πλαίσια μέσα στὰ ὁποῖα κινεῖται ὁ ἀνθρώπινος ψυχικὸς βίος, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ τεχνικὰ μέσα, ἐκφραστικὰ σχήματα καὶ ἰδέες, ποὺ τίποτα δὲν μᾶς ἐγγυᾶται γιὰ τὴν ἀπολυτότητά της καὶ γιὰ τὸ ἀλάθαστό τους. Ὁ Ἀνατὸλ Φράνς λέει κάπου πὼς τὰ πλατινένια συρματάκια ποὺ τοποθετοῦν οἱ ἀστρονόμοι στοὺς φακοὺς τῶν τηλεσκοπίων γιὰ νὰ χωρίζουν τὸ οὐράνιο στερέωμα τὸ κάνουν γιὰ λόγους δικῆς τους τεχνικῆς διευκόλυνσης, καὶ τὰ χωρίσματα αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν στὸ φακὸ δὲ, ὑπάρχουν στὸν οὐρανό. Ἔτσι καὶ οἱ ψυχαναλυτὲς, μᾶς ἔδωσαν ὡρισμένους ὅρους, ὡρισμένες μεθόδους καὶ τέλος ὡρισμένη τεχνική, δὲν ἔπεται ὅμως πὼς αὐτὰ συναντῶνται καὶ ὑπάρχουν ὁμοιότροπα στὴν ἀνθρώπινη ψυχή. Ἀκόμα πιὸ πολὺ ἀντιλαμβανόμαστε πόσο μὲ παρόμοιο εἶδους ἀπριορισμὸ «ἐνδυνεύουμε ὅταν θέτουμε ζήτημα κατανόησης καὶ ἑρμηνείας καὶ τέχνης καὶ τῶν πραγόντων τῆς τέχνης. Κι' ἐνῶ οἱ κλασσικοὶ συγγραφεῖς μᾶς ἔδωσαν ἔργο μὲ ἀληθινὴ ψυχολογία, ἐμεῖς παρεξηγήνοντας μιὰ πραγματικὰ δημιουργικὴ θεωρία, ἀλλὰ τίποτα παραπάνω ἀπὸ θεωρία, πέφτουμε σ' ἕναν ἄγονο καὶ λεῖψὸ, ψυχολογισμὸ. Ποὺ θέλει νὰ τὰ δεῖ, σώνει καὶ καλὰ, ὅλα ὑπὸ τὸ φῶς -ὧν συνπλεμιάτων καὶ ψυχώσεων ἢ τῶν νευρώσεων. Ἡ ψυχανάλυση ὅπως οὔτε εἶχε οὔτε ἔχει τὴν προσωπικὴν αὐτή. Ἀποτελεῖ σταθμὸ ὄχι ὅμως καὶ τέρμα στὴ μελέτη τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Ἀποκόψψε μερικὲς πτυχὲς τῆς ὄχι ὅμως καὶ τὴν πολύμορφη ὑφή της. Ἐπέτυχε πολλὰ καὶ θαυμαστά, τὸ κύριο ὅμως τὸ ἐμπιστεύτηκε καὶ τὸ ἔφησε στὴν ἐπιστημονικὴ ἐρευνα τοῦ μέλλοντος. Ποὺ ὀπλισμένη μὲ τὶς μυχανολυτικὲς προσκτήσεις θὰ ἀτενίζῃ τολμηρότερα καὶ ἀποφασιστικότερα τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ τὸ δράμα της.

Κ. Λ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴν 4η σελίδα)

νεύουνε μὲ τὴν τέχνη τους ὄχι καὶ πολὺ ψυχωμένους ρόλους. Ἐπιδέξιος κοντεγλίστας ὁ Σταρένιος, πλούσια παξιμάδα ἡ Τζόλυ Γαρμπῆ, ἀποδοτικὸς σὰν νέος καὶ σὰν οἰκογενειάρχης ὁ Φιλιππίδης, γλυκειὰ καὶ ξυνὴ ἡ Ἕλλη Ξανθάκη, χαρακτηριστικὸς ὁ Μαρινάκης, ἄνετος καταχτητὴς ὁ Βανδῆς, ἀξιολεμμένο φιντανάκι ἡ Θάλεια Κουρῆ, ὡραῖος καὶ θερμὸς ἐραστὴς ὁ Χατζῆσκος, σπουδαῖος γλεντζὲς ὁ Ζωγράφος, δουλικὸ μὲ αὐτοπάρηση ἡ Μαίρη Βεάκη, νόστιμη καὶ συγκινητικὴ ἡ Ντόρα Βωλανάκη, ὀμομοιετικὴ Χριστίνα ἡ Σμαράγδα Βεάκη, δημιουργικὴ στὸν μικρὸν καρατερίστικον ρόλο της ἡ Στάσα Ἰατρίδου. Ἀμ' ἡ Κατερίνα, ποὺ τὴν ἐξεχάσαμε ; Ἔλα δά, αὐτήνε νὰ ἐξεχάσουμε ; Ἐπίτηδες τὴν ἀφίσαμε τελευταία γιὰ νὰ τῆς ποῦμε χωριστὰ μπράβο καὶ γιὰ τὸ παίξιμό της καὶ γιὰ τὸ θίασό της. Ἔχουμε καὶ κάτι νὰ γκρινιάσουμε, ἀλλ' ἄς ἔχει χάρι. Ἄλλη φορὰ θὰ τῆς τὰ ψαλλουμε μαζεμένα.

Ἡ σκηνοθεσία καὶ οἱ σκηνογραφίες πιστὲς στὸ ἔργο, Ὅσο γιὰ τὶς παποῦσες τῶν ὑποκριτῶν, ποὺ, ὅταν βάζουνε τόνα πόδι πάνω σ' ἄλλο, φωτογραφίζουνε οἱ ἀναιδέστατες, τοὺς θεατές, αὐτὸ δὰ χρειάζεται, γιὰ νὰ μὴν ἐχνάμε πὼς παίζουμε κόσμικὸ δρῶμα μέσα στὸ κουτὶ μὲ τὰ μόμολα.

Ὡραία, εὐχάριστη, κοσμικὴ βραδυά. Κι' ἄν Ἐλεπε ἡ πορεία ὀστερα ἀπ' τὴν πρόσταση, δρόμο παίρνω, δρόμο ἀφίνω, μιὰ μοῦη ὥρα, θάτανε ὡραιότερη. Ἀλλὰ γι' αὐτὸ δὲ φταίει αὐτή.

Β. ΡΩΤΑΣ

ΤΟ ΑΥΡΙΑΝΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴν 1η σελίδα)

γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωση, μὰ προὑπόθεση τῆς ὁμαλῆς της ἀνώπτυξης, γιατὶ οἱ νόμοι καὶ οἱ κανόνες, στὴν οὐσία τους δὲν εἶνε παρὰ μιὰ συγκεντρομένη πεῖρα, τὴν ὁποία κανένας δὲν μπορεῖ ἀκίνδυνα νὰ περιφρονήσει. Ὅπως στὴ ζωή, ἔτσι καὶ στὴν τέχνη τίποτε δὲν ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ἀμόμ μας. Ὅλες ἔχουν μιὰ ἱστορία. Καὶ ἡ προσφορὰ τοῦ δημιουργοῦ, τὸ προσωπικὸ στοιχεῖο ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ μόνο κρίνεται ἡ ἀξία του, ὀρίσκει τὴν ὁλοκληρωμένη της ἐκφραση μονάχα στὸ μέτρο, ποὺ συνεῖδητὰ πειθαρχεῖ στοὺς κανόνες τοῦ εἴδους. Διαφορετικὰ οἱ ἄτονες ἀναζητήσεις καὶ πειραματισμοὶ καὶ ἐξανεμίζουν τὶς δημιουργικὲς μου ἱκανότητες. Ἡ ἐλευθερία δὲν εἶχε ποτὲ καμμιὰ σχέσι μὲ τὴν ἀναρχία. Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπ' αὐτὴ ἡ καλλιτέρα παρέλληλα μ' αὐτὴ ἀν δεχόμασταν τὴν ἐπιχειρηματολογία τοῦ κ. Ξ. θάπρεπε νὰ ἀρνηθοῦμε κάθε δημιουργικὴ ἱκανότητα σὲ καλλιτέχνες ὁλόκληρων ἐποχῶν, καὶ νὰ διαγράψουμε τὴν τέχνη πολλῶν περιόδων καὶ μαλιστὰ κατὰ προτίμηση, ὅσες ὁνομάζουμε περιόδους ἀκμῆς. Πρὶν ἀπ' ὅλα τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ τέχνη ποὺ προσκολήθηκε ὅσο ἐλάχιστες τὸ εἶδος. Θὰ ἀρνηθοῦμε κάθε ἀξία στὸν Εὐριπίδη ἢ τὸ Σοφοκλῆ γιατὶ παρέμειναν πιστοὶ στοὺς κανόνες τῆς τραγωδίας ἢ στοὺς δυζαντινοὺς τεχνίτες, ποὺ στῶνες ὁλόκληρους ἐπεξεργάζονταν τοὺς ἰδίους βασικοὺς τύπους, γιατὶ ἀπὸ μαρτύρησε δέχτανε τὴν ἀπαρεγκλίτη κάποιων κανόνων; Δὲν χαρτίζουμε ὅτι αὐτὴ ἦταν ἡ πρόθεση τοῦ κ. Ξ. Ὡστόσο παραμένει πάντα τὸ γεγονὸς, λυπηρὸ σκηνὴ οὐσία του, ὅτι οἱ δημιουργοί μας ὄχι μόνο δὲν μπόρεσαν νὰ ἀντιληφθοῦν τὸ ἀδιέξοδο μέσα στὸ ὁποῖο παραδέρνει σήμερα ἡ τέχνη, μὰ τὸ χειρότερο τὶς χαραχτηριστικὲς ἐκδηλώσεις, τὰ συμπτώματα τῆς ἀποσύθεσης, προσπαθοῦν νὰ τὰ ὑψώσουν σὲ καινόνες σὲ ἀποκλειστικὰ κριτήρια τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας.

Στὴν ἱστορία οἱ ἐποχές, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὰ ἄτομα σκέπτονται καὶ ἐνεργοῦν ὁλότελα ἐξωκεντρικά. Αὐτὸ ἐξηγεῖ πὼς κάθε ἐποχή, στρέφει τὴ συμπάθειά της πρὸς μιὰ ὡρισμένη τέχνη ποὺ θεωρεῖ ἱεραρχικὰ ἀνώτερη γιατὶ πρωτιμᾶ ἕνα ὡρισμένο εἶδος μέσα καὶ τὴς κρύβῃ τέχνης. Δὲν ἔχει σημασία ἀν παραβλάπτει καλλιεργεῖ καὶ τὶς ὀπόλοιπες. Ἡ προτίμηση μένει πάντα ἐκδηλη καὶ ἔχει τὴν ἰδιαίτερη τῆς σημασία. Πρόκειται γιὰ τὴ μορφὴ, ποὺ κατορθώνει πιὸ ὁλοκληρωμένα νὰ τὴν ἐκφράσει. Ἔτσι ἡ ἐπικράτηση ἑνὸς εἴδους, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ διαμόρφωσή του δὲν ἔχει τίποτε τὸ τυχαῖο. Πηγάζει ἀπὸ μιὰ ἀνάγκη καὶ ὑποτάσσεται σὲ μιὰ ὡρισμένη νομοτέλεια. Ὁλοκληρώνεται ὕστερα ἀπὸ μακρόχρονη πορεία γιὰ τὴν ὁποία ἐργάστηκε κανεὶς καλλιτεχνῶς. Ἀκόμη ἔχει ὕπαρξη ἱστορική. Δὲν μπορεῖ αὐθαίρετα νὰ μεταφέρεται ἀπὸ περίοδο σὲ περίοδο. Οἱ ἀπεγνωσμένες προσπάθειες, ποὺ ἔγιναν κατὰ καιροὺς γιὰ τὴν ἀναγέννηση τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τραγωδίας καὶ ἡ πατογώδης ἀποτυχία, ποὺ τὴς ἀκολούθησε, ἀρκοῦν γιὰ νὰ μᾶς πείσουν πόσο ἀσήμαντο ρόλο, τὸ αὐθαίρετο καὶ τὸ τυχαῖο διαδραματίζουν στὴν ἐπικράτηση μιᾶς μορφῆς τέχνης.

Πρέπει κατὰ συνέπεια καὶ ἡ προτίμηση, ποὺ οἱ τελευταῖες δεκαετηρίδες ἔδειξαν, στὸ μυθιστόρημα, νὰ ὀφείλωνται σὲ κάποιες αἰτίες, ἀνεξάρτητες ἀπὸ τὶς διαθέσεις τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἀτόμου. Ἐννοεῖται, πὼς οἱ αἰτίες αὐτὲς δὲν πρόκειται ἐδῶ νὰ μᾶς ἀπασχολήσουν. Ἄλλωστε τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ κ. Ξ. ἀναγνωρίζει τὴ μεγάλη διάδοση τοῦ μυθιστορήματος στὰ χρόνια μας μὲ ἀπαλλάσσει ἀπ' αὐτὴ τὴν ὑποχρέωση. Οἱ αἰτίες, στὶς ὁποῖες τὴν ἀνάγει, προσωρινὰ τοὐλάχιστο, δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν. Τοῦτο μονάχα πρέπει νὰ σημειώσουμε. Καὶ μονάχα τὸ γεγονὸς τῆς χρησιμοποίησης τοῦ ὅρου μυθιστόρημα, μ' ὅση εὐρύτητα καὶ ἐλαστικότητα κι' ἂν θελήσουμε νὰ τὸν μεταχειριστοῦμε προῦποθέτει τὴν ἀντιδιαστολὴ του πρὸς ἄλλα διαφορετικὰ εἴδη τῆς τέχνης τοῦ λόγου, παραδέχεται μιὰ ἰδιαίτερη καὶ ξεχωριστὴ ὕπαρξη γι' αὐτὴν τὴν ἰδιαίτερη μορφὴ, τὸ ξεχωριστὸ τοῦ εἴδους, αὐτοῦ, ποὺ ὀνομάζουμε μυθιστόρημα, δὲν τὴν ὀγάζουμε μονάχα ἀπὸ τὴν ὀρολογία. Ἡ εἰδοποιὸς δυαφορά, ποὺ μᾶς πείθει γιὰ τὴν ἀνεξάρτητη ὀντότητα μιᾶς ἐξωνεῖας τοῦ, θὰ πρέπει ἀλλοῦ νὰ ἀναζητηθεῖ. Στὸ γραγέλαφο ποὺ δημιουργεῖται μόλις ζητήσουμε εἴτε ἐμεῖς, οἱ ἰρῖτοι, ἢ κι' αὐτὸς ἀκόμη ὁ δημιουργός του, νὰ ἐξωσουμε μιὰ διαφορετικὴ μορφὴ σ' ἕνα μυθιστόρημα, νὰ τὸ μετατρέψου με π. χ. σὲ δρᾶμα ἢ σὲ κινηματογραφικὸ σενάριο. Ἂν δὲν ὑπῆρχαν, ἰδιαίτεροι κανόνες, γόμοι σταθερὰ ἐφαρμοζόμενοι, δ.ρια ἀμετάβλητα, τόσο στὸ ἕνα ὅσο καὶ στὸ ἄλλο εἶδος, ὅπως τὸ θέλει ὁ κ. Ξ. δὲν θὰ παρουσίαζε καμμιὰ δυσκολία, ἢ ἐὐκολοῦσα. Καὶ δὲν εἶνε μονάχα αὐτό. Οἱ νόμοι καὶ ἡ ἀφαίρεσι γιὰ τὰ ὁποῖα τόση ἀπέχθεια αἰσθάνεται ὁ κ. Ξ., μὲ τὸ νὰ χαρίζουν στὸ «εἶδος» τὴ φυσιογνωμία του, εἶνε κεῖνα, ποὺ στὴν τελευταῖα ἀνάλυση ὁ ποχρεώνουν τὸν καλλιτέχνη νὰ χρησιμοποιήσει τὸν ἕνα ἢ τὸνἄλλο τρόπον ἔκφρασης. Γιατὶ δὲν φαντάζουμαι, νὰ πιστεύει ὁ κ. Ξ. ὅτι ἡ ἐλευθερία τοῦ καλλιτέχνη φτάνει ὡς τὸ σημεῖο τοῦ νὰ χρησιμοποιεῖ, τὸ στίχο, τὸ θέατρο, ἢ τὸ μυθιστόρημα, κατὰ τὴ διεθεση τῆς στιγμῆς, καὶ ἀνεξέλεγκτα κάθε φορὰ ποὺ θὰ νοιώσει τὴν ἀνάγκη νὰ δώσει ἀντικειμενικὴ μορφὴ στὰ ἐσωτερικά του δράματα. Ἡ προτίμηση ἔχει κάποιες αἰτίες. Καὶ θὰ ἤταν ἀδύνατο νὰ τῆς ἀνακαλύψουμε ἂν δὲν ξέραμε καὶ ἂν δὲ τὶς ἀγαζητούσαμε στὶς δυνατότητες κάθε μορφῆς. Κανένας δὲν ἀρνεῖται τὶς διαφορὲς ποὺ διακρίνουν συγγραφεῖς σὰν τὸν Ἡτο στογιέβσκυ, τὸν Σκοτ, τὸν Μπαλζὰκ ἢ τὸν Ζὶντ. Οἱ διαφορὲς ὅμως αὐτὲς δὲν ἔξα φανίζουν τὶς ὁμοιότητες τοὐλοχίστον στὸ ἐσθμό, ποὺ νὰ ἀχρηστεύουν τὴν κοινὴ ὁνομασία τοῦ μυθιστοριογράφου, ποὺ τοὺς ἀποδίδουμε. Ὁ «Πόλεμος καὶ εἰρήνη» ὅτι δήποτε κι' ἂν ποῦμε εἶνε καὶ θὰ παραμείνει μυθιστόρημα.

(Στὸ ἐρχόμενο τὸ Β' μέρος.)

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴν 1η σελίδα)

το ἄφθονο τεχνικὸ προσωπικό, καὶ τὸ κατάσκετο πάτωμα τοῦ ὁποιοδήποτε θεάτρου. Ἐκεῖνος θὰ θαυματουργήσῃ. Χωρὶς ἀμφιβολία ἡ ἐργασία του θάναι κατὰ πολὺ ἀνώτερη ἐκείνης ποὺ ἕνας ἄλλος συνάδελφός του μὲ λιγώτερες ἢ καθόλου ἱκανότητες θὰ ἐκτελοῦσε στὴν πιὸ συγχρονισμένη ἀπὸ μηχανικὰ μέσα σκηνὴ τοῦ τελειότερου θεάτρου.

Μὰ σοβαρολογεῖτε πρὸς Θεοῦ ἀγαπητοί μου;

Ἀληθινὰ πιστεύετε πὼς ἕνα πάτωμα ποὺ περιστρέφατε στὸν ἄξονά του γίνεται φορμὴ γιὰ πετύχῃ ἢ νὰ καλυτερέψῃ τὸ σκηνικὸ ποὺ ὀρίσκεται τοποθετημένο ἀπάνω του;

Ὁ σκηνογράφος ποὺ ἀρχίζει νὰ σχεδιάζῃ τὰ σκηνικὰ ἑνὸς κινονόργιου ἔργου ποὺ ποὺ παραγγέλθηκε, πρέπει νὰ ξεκινήσῃ στὴν δουλειά του ἀπὸ τὸ θέατρο ποὺ θὰ στεγάσῃ ἀργότερα τὴν πραγματοποιημένη πιὰ ἐμπνευσή του, ἀπὸ τὸν χῶρο ποὺ ἔχει στὴν διάθεσί του κι' ἀπὸ τὰ τεχνικὰ μηχανικὰ μέσα ποὺ ζῆτᾶ καὶ ποὺ δὲν ὀρίσκει μιὰ κι' εἶνε προὐμιο ἐλάχιστων θεατρικῶν κτιρίων στὸν τόπο μας. Ἀλλοίμονο ἂν δὲν ἔχει ὀρῆ τὸν τρόπο γιὰ ν' ἀλλάξῃ δέκα ἄς ποῦμε σκηνικὰ ἀτὸ παλκοσένικο ἑνὸς ἀσυγχρόνιστου ἀπὸ μηχανικὲς εὐκολίες θεάτρου, καὶ τὸ καθ' ἓν ἀπ' τὰ ἐννῆὰ διαλείμματα ποὺ ἔχει τραινάρει ἀφάνταστα σὲ μάκρος. Κι' ὅταν τοῦ κάμετε τὴν παρατήρηση γιατὶ ἀργεῖ, ἐκεῖνος νὰ φουρκίζῃ καὶ νὰ σᾶς λέῃ: «Μπᾶς καὶ νομίζετε ἀγαπητέ μου, πὼς ἔχομε ἐδῶ δίσκο περιστρεφόμενο;»

Ὡστόσο τὴν ἐπιτυχία ποὺ ζητᾶ πρέπει νὰ τὴν στοχάζῃ στὴν Μοῦσα του, στὴν ἔμπνευση ποὺ θὰ τὸν φέρῃ στὸ ποθούμενο ἀποτέλεσμα, στὸν τρόπο δηλαδὴ ποὺ θὰ σκεφτῆ καὶ χρησιμοποιήσῃ γιὰ νὰ δώσῃ ἀλλεπάλληλες ἀλλαγὲς μέσα σ' ἐλάχιστες στιγμές.

Ὅλοι μας ξέρομε καλὰ πὼς παίζονταν τὰ ἔργα τοῦ Σαίξπηρ ὅταν ἀκόμα ἐκεῖνος ζοῦσε. Ἔργα μὲ ἄφθονες εἰκόνες. Κι' εἶνε ἀκόμα γνωστὸς ὁ τρόπος ποὺ ἄλλαζαν τὰ σκηνικὰ γύρω στὰ 1600, ὅταν κυλοῦνταν τὰ τἀσπρωχνὰ ζωγραφιστά, τελαρωμένα καθὼς ἤσαν, ἐνῶ συγχρόνως τραβοῦσαν ἄλλα ἢ κρεμαστὰ ὅπου ὀρίσκοταν τ' ἀνέβαζαν ὡς τὰ ταβάνι τῆς σκηνῆς, ἐνῶ κατέβαζαν ἄλλα, μεταβάλλοντας τὸν τόπο τῆς ὀράσης ἔτσι στὴν στιγμή.

Τὴν «γυριστὴ σκηνὴ» δὲν τὴν μεταχειρίστηκαν. Κι' ὅμως ἀνέθηκαν στὰ θέατρα ἐκείνου τοῦ καιροῦ πολύπρακτα ἔργα πρόζας κι' ὅπερες κι' ὀπερέττες, κι' ἐπιθεωρήσεις. Καὶ μήπως δὲν ἤταν κατορθώματα πραγματικὰ τὰ ὅσα τότε συντελέστηκαν; Κι' ἀκόμα σήμερα δὲν μένομε μὲ στόμα ἀνοιχτὸ σὰν βλέπομε σχέδια σκηνικῶν τῶν Καλιμπιμπιέρα, τοῦ Φριόσι, τοῦ Φεράριο; Ὅσοι λοιπὸν νομίζουνε πὼς ἡ αἰτία γιὰ τὴν καλὴν ἐμφάνισι τοῦ σκηνικοῦ στὸ θέατρο, εἶνε οἱ τεχνικὲς ἐγκαταστάσεις ἢ τ' ἄφθονα μέσα τὰ ὑλικά, γελιοῦνται. Γιατὶ παρουσιάστηκαν ἀρκετὲς παραστάσεις μὲ λιγώτερες ἢ περισσότερες εἰκόνες τώρα τὰ τελευταῖα χρόνια, σὲ θέατρα μὲ χῶρο ἐλάχιστων μέτρων τετραγωνικῶν, ἀφοῦ ξοδεύτηκαν τὶς περισσότερες φορὲς ἐλάχιστα χρήματα καὶ χωρὶς τὴν θοῆ θεια κανενὸς μέσου μηχανικοῦ.

Ἕνα ὡραιότατο σκηνικὸ δοσμένο μὲ τὰ ἁπλούστερα μέσα, μὰ γεμάτο γοῦστο καὶ ἀτμόσφαιρα παρουσίασε ὁ κ. Κλώνης στὴν μικροσκοπικὴ σκηνὴ τοῦ «Ἤρκ» γιὰ τὸ «Ἕνα ὅμορφο κορίτσι», πραγματικὸ ὑπόδειγμα μοντέρνου γραφείου. Καὶ ἡ «Λουτσία» τοῦ Νίκου τοῦ Ζωγράφου στὸ «Ἐθνικὸ» ἀνέθηκε χωρὶς «βαγόνια» καὶ «συρτάρια» ἢ ἄλλο μηχανικὸ μέσο ἀπ' ὅσα διαθέτει ἡ κρατικὴ σκηνή, κι' ὡστόσο παρουσίασε μία ἐργασία σκηνογραφικὴ, ἀπόλυτα μοντέρνα κι' αἰσθητική. Καὶ πρὶν λίγα χρόνια ἡ «Καρολίνα» τοῦ, κ. Βακκαλὸ ἕνα σκηνικὸ στὸ ὑπαίθριο θέατρο Ἀνδρέαδη, ἕνα σαλόνι ποὺ ἔχει ἀκόμα μείνει ζωντρὰ χαραγμένο στὴ θυμητί μου. Ἄνετο, πρόσχαρο, ὅπως τθέλε τὸ ἔργο, χρωματικὰ περίφημο, καὶ μὲ τὴν σφαγίδα τῆς προσωπικότητας του στὴν παράμορφη λεπτομέρεια. Καὶ τὸ ἀριστουργματικὸ δάσος τοῦ κ. Στεφανέλλη στοὺς «Δελφοὺς» γιὰ τὸ «Δὲν φταίει τ' Ἀστέρι μας» δάσος γεμάτο ποίησι, μυστήριο κι' ὀμορφιά, δοσμένο μὲ τρόπο καταπληκτικῆς ἀπλότητας. Κι' ἀκόμα τὸ «Ταξὶ τοῦ κ. Περιόν» τὸ πρῶτο ἔργο τοῦ ὀνομαζομένου στὴν ὑπαίθρια σκηνὴ κουτὶ τοῦ «Λυρικοῦ» παρουσάστηκε μ' ἕνα συγκρότημα τελάρων, ντουμπὶ-φάς, ποὺ τὴν ὡρισμένη στιγμὴ μὲ τὴν περιστροφὴ κάθε κομματιοῦ γύρω στὸν ἄξονά του μ' ἀνοιχτὴ αὐλαία, καὶ μ' ἀναμμένο φῶς «κατὰ ἐνεκνέκβων ἀντὶ γιὰ προβολεῖς» ἄλλαζε τὸ περιβάλλον τῶν ἡρώων, συμπυκνώνοντας ἔτσι τὴ δράσι τῆς κωμωδίας. Καὶ πάλι ὁ «Ὀθέλλος» π' ἀνέθηκε στὸ «Ρέξ» χωρὶς τὴ βοήθεια τῆς περιστροφικῆς σκηνῆς καὶ μὲ σκηνογραφικὲς ἀλλαγὲς δευτερολέπτων;

Ὄχι! Χίλιες φορὲς ὄχι! Δὲν φταίει ἡ ἀφθονία τῶν μηχανικῶν μέσων γιὰ τὴν καλὴ ἀπόδοσι κι' ἐμφάνισι τῆς σκηνογραφίας στὸ θέατρο. Κι' εἶνε τόσο ἀλληθινὴ ἡ γνώμη μου αὐτή, ὅσο ἀληθινὸ εἶνε πὼς τὸ ράσο δὲν κάνει τὸν παπᾶ.

Γ. ΑΝΕΜΟΓΙΑΝΝΗΣ
Σκηνογράφος

ΤΥΠΟΙΣ: "ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ,
Π. Α. ΔΙΑΛΗΣΜΑ
ΟΔΟΣ ΚΑΡΟΪΣ 11 - ΑΘΗΝΑΙ

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΜΙΜΗΣ Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
Ὁδὸς Ἀμπλιανῆς 22 - Ἀθῆναι

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΑΦΡΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Η ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ Ἐπιθεώρηση εἶναι τὸ εἶδος τοῦ Ἐλαφροῦ Μουσικοῦ Θεάτρου ποὺ βρῆκε τὴ μεγαλείτερη ἀνταπόκριση στὶς λαϊκὲς μᾶζες. Ἀπὸ τότε μάλιστα ποὺ παρουσιάστηκε μὲ μιὰ παυοπλία ἀπὸ ἀνάγλυφα σκηνικά, μὲ κουστούμια πολυτελείας καὶ μὲ ἐκμετάλλευση ἑνὸς φτηνοῦ καὶ ἄκαρπου σνομπισμοῦ, ἄρχισε νὰ ἑλκύει πλατύτερα τὴν κοινωνία μας καὶ ὄχι μόνο τὸ μέσο τύπο τοῦ βιοπαλαιστὴ ποὺ διψᾶει στὸ αἰσθησιακὸ θέαμα νὰ τινάξει τὸν ἰδρώτα του ἀπὸ τὴν παραζάλη τῆς μέρας, ἀλλὰ καὶ τὴν παρδαλὴ ἐκείνη μερίδα τῆς νεολαίας ποὺ ἀνατρέφεται μὲ Παλαιολόγο ἢ Ντελλοῦ, χορεύει μὲ πάθος σουὶγκ καὶ κινεῖται μὲ ἀπελπιστικὴ μακαριότητα ἐντελῶς ἔξω ἀπὸ τὸ κλίμα τῆς κοσμογονικῆς αὐτῆς ἐποχῆς. Ἔτσι ἡ Ἐπιθεώρηση πέτυχε νὰ εὐρύνει ἀκόμα περισσότερο τὸ κοινό της.

Ὡστόσο, κανεὶς ὡς τα σήμερα δὲν ἀσχολήθηκε μαζύ της. Καὶ ποτὲ δὲν διατυπώθηκε ἡ ἀπορία, γιατὶ δηλαδὴ νὰ καταπιάνεται ἡ στήλη τῆς κριτικῆς μὲ ἕνα ἔργο τοῦ Ψαθᾶ λ. χ. καὶ νὰ τὸ θεωρεῖ καλλιτεχνικὸ φαινόμενο, ἀγνοώντας ἕνα ἔργο τοῦ Γιαννουκάκη, ἐνῶ ἀνάμεσα στοὺς δύο συγγραφεῖς ποὺ ἀναφέραμε διαφορὰ ποιότητας σχεδὸν δὲν ὑπάρχει.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΕΠΙΚΑΙΡΑ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΝΕΑ

— Ἰδιαίτερη δραστηριότητα παρουσιάζει ὁ Σύνδεσμος Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν στὴν ἀντιμετώπιση ὡρισμένων ἐπαγγελματικῶν ζητημάτων. Οἱ ἐνέργειές του σύμφωνα μὲ δηλώσεις τοῦ ἀντιπροέδρου τοῦ Συνδέσμου κ. Σπ. Παναγιωτοπούλου καὶ ἄλλων μελῶν τοῦ Διοικ. Συμβουλίου ἀποβλέπουν στὴν ἐνίσχυση τῶν πνευματικῶν ἐργατῶν τοῦ τόπου. Ἡ ἐξεύρεσις πόρων, ἐκτὸς ἄλλων μέσων, θὰ ἐπιδιωχθεῖ μὲ ὡρισμένες καλλιτεχνικὲς καὶ φιλολογικὲς ἑορτὲς ἢ συγκεντρώσεις ποὺ πρόκειται νὰ ὀργανωθοῦν, καὶ μὲ ἀνάληψη ἐκ μέρους τοῦ Συνδέσμου τῆς ἔκδοσης ὡρισμένων ἔργων, ποὺ τὸ προϊὸν τῆς πώλησής τους θὰ διατεθεῖ γιὰ τὸν παραπάνω σκοπό. Ἡ δὴ ὁ Σύνδεσμος ἑτοιμάζει καὶ κυκλοφορεῖ σὲ λίγο τὴν πολυτελέστατη ἔκδοση τῆς «Νησιώτικης Ἀρχιτεκτονικῆς» τοῦ κ. Λυγίζου, θὰ ἐπακολουθήσει δὲ ἡ ἐκδόση τῆς Συλλογῆς τῶν Δημοτικῶν τραγουδιῶν τοῦ Πάσσοβ. Ἐπίσης κατωρθώθηκε νὰ ἐξασφαλισθοῦν μόνιμα σὲ ἀναρρωτήριο ἀναψυχῆς δυὸ κρεββάτια γιὰ τοὺς λογοτέχνες ποὺ θὰ ἔχουν ἀνάγκη ξεκούρασης. Ἀναφορικὰ μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἑνοποίησης μὲ τὴν Ἑταιρεία Λογοτεχνῶν μᾶς δηλώθηκε πὼς καταβάλλονται προσπάθειες ἀμοιβαία πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ καὶ ἀκόμη οἱ τοῦ Συνδέσμου πιστεύουν πὼς τὸ Συμβούλιο τουλάχιστον τῆς Ἑταιρείας ἔχει κάθε καλὴ πρόθεση γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό.

— Στὴ συνέλευση τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν τῆς 7 Ἰουλίου γιὰ ἐκλογὴ νέων μελῶν ἀναδείχτηκαν οἱ παρακάτω: Οἱ κ. κ. Δ. Εὐαγγελίδης (Μήτσης Καλαμᾶς), Κ. Λ. Μεραναῖος, Μανουέλλα (κ. Βαρδουλάκη), Γ. Φουσάρας, Νίκη Πέρδικα, Α. Ἀναπλιώτης, Ἀστέρης Κοβατζῆς, Ἄγγελος Δρόσος, Γιάν. Στογιάννης καὶ Τ. Λάππας.

— Μὲ Δ)γμα τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας κ. Λούβαρη διωρίστηκε καλλιτεχνικὸς εἰσηγητὴς στὴν Κεντρικὴ Ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ὁ καλλιτέχνης Βυζαντινολόγος κ. Φώτης Κόντογλου.

— Ἡ ποιήτρια κ. Βαρβάρα Θεοδωροπούλου — Λιβαδᾶ ἔδωσε στὸ θέατρο «Κυβέλης» ἐνδιαφέρουσα διάλεξη γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἑπτανήσιου μουσουργοῦ Σαμάρα. Οἱ εἰσπράξεις τῆς διάλεξης διατεθήκανε γιὰ τοὺς ἄπορους καὶ ἄρρωστους καλλιτέχνες.

ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΝΕΑ

— Πληροφορούμεθα πὼς τὸ ρεπερτόριο τοῦ κρατικοῦ θεάτρου Θεσσαλονίκης θ' ἀποτελεῖται ἀπὸ ἔργα ποὺ ἀνέβηκαν τὰ τελευταῖα χρόνια στὴν ἐθνική μας σκηνή. Ὁ διευθυντὴς τοῦ θεάτρου κ. Λ. Κουκούλας, ὁ σκηνοθέτης κ. Μιχαηλίδης κι' ὁ σκηνογράφος κ. Βακαλὸ ἀναχωροῦν μ' ἄρκετὰ στελέχη τοῦ θιάσου τὸ δεύτερο δεκαήμερο τρέχ. μηνός.

— Ὁ ἠθοποιὸς Γεώργιος Γληνός, ἀπεχώρησε τοῦ κρατικοῦ θεάτρου διότι ἦρθε σὲ διαφωνία μὲ τὴ διεύθυνση στὰ ζητήματα τοῦ μισθοῦ. Συγκεκριμένα θάπερνε τὸ δεύτερο μισθὸ κι' ὄχι τὸ πρῶτο — τὰ σκῆπτρα πρατάει ἡ κ. Ἔλ. Παπαδάκη — μὲ διαφορὰ πενῆντα χιλιάδων.

— Στὸ θέατρο τῆς πλοιτείας Ἀγάμων «Γκλόρια» ἀνεβάσθηκε τὸ νέο μουσικὸ εὐθυμογράφημα τῶν κ. κ. Γεωργ. Γιαννακόπουλου καὶ Χρ. Χαιρόπουλου «Μελωδίες καὶ... ἀριθμοί». Οἱ ἔξυπνες καὶ πρωτότυπες σκηνὲς κι' ἡ γλυκειὰ μουσικὴ ἐνθουσιάσανε τὸ "ἐκλεκτὸ» κοινὸ τῆς πρεμιέρας.

— Στὸ «Μοντιάλ» τὸ χειμῶνα θὰ ντεμπουτάρει ἕνα μοντέρνο βαριετὲ ἐφάμιλλο τῶν Εὐρωπαϊκῶν μὲ δικούς μας καὶ ξένους ἠθοποιούς.

— Ὁ θίασος Νέων Καλλιτεχνῶν στὸν «Βύρωνα» Παγκρατίου ἐργάζεται πολὺ καλά. Αὐτὴ τὴ βδομάδα ἀνέβασε τὴ «Στρίγγλα» τοῦ Σαίξπηρ σὲ διασκευὴ μοντέρνα τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς Νέας Σκηνῆς Κώστα Χρηστομάνου.

— Γενικὰ στὰ θέατρα, ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ἐπικρατεῖ μιὰ οἰκονομικὴ κρίση. Τὸ ἀκριβὸ εἰσιτήριο καὶ τὸ τεράστιο μισθολόγιο φέρνει τοὺς ἐπιχειρηματίες σὲ ἀδιέξοδο.

— Μεγάλη ἐπιτυχία σημειώνει ἡ ἐπανάληψη τοῦ «Σπραβόξυλου» στὸ λυρικὸ ἀπ' τὸ θίασο Ἀργυροπούλου — Κρεββατᾶ — Σπυλιανόπουλου — Δούκα κλπ. Γι' αὐτὸ ἴσως νὰ κρατήσει μέχρι τέλους τοῦ μηνός. Στὸ μεταξὺ ἐπικρατεῖ ἡ σκέψη, ἀντὶ ἐπιθεωρήσεως ν' ἀνεβαστεῖ μιὰ νέα μουσικὴ κωμωδία τοῦ κ. Δ. Εὐαγγελίδη.

— Τὸ ἔργο τοῦ κ. Π. Παλαιολόγου «Ὁ κόσμος ποὺ ἔρχεται», σημειώνει ἐξαιρετικὴ ἐμπορικὴ ἐπιτυχία. Τὸ θέμα τοῦ ἔργου κι' ἡ ἐγγύηση τοῦ ὀνόματος τοῦ συγγραφέως κεντᾶει τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ σὲ σημεῖο, ποὺ νὰ μὴ λογαριάζει τὶς διάφορες κριτικὲς ποὺ διάβασε κι' ἄκουσε.

ΤΑ ΤΑΛΕΝΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΣΙΤΑ

"ΔΡΑΜΑΤΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ,,

Εἴπαμε στὸ προηγούμενο φύλλο τὰ αἴτια ποὺ ἀναγκάσανε τοὺς σκηνοθέτες μας νὰ ξεφύγουν ἀπ' τὴν καταστρεφτικὴ ἐπίδραση τῆς πρωταγωνίστριας ἢ τοῦ πρωταγωνιστή, γιὰ νὰ μπορέσουν λεύτερα νὰ δημιουργήσουνε θέατρο, ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τοὺς σημερινούς του ἐφιάλτες. Ἱδρύσανε δραματικὲς σχολὲς κι' ἀρχίσανε νὰ προσκαλοῦνε τοὺς νέους. Ἑκατοντάδες παιδιῶν τρέξανε νὰ δοκιμαστοῦνε. Κι' ἐδῶ χρειάζεται ἡ προσοχή. Γιατὶ μαζὶ μὲ κείνους ποὺ πραγματικὰ ἀγαποῦνε τὸ θέατρο καὶ θέλουν νὰ τοῦ δοθοῦν σ' ὅλη τους τὴ ζωή, κατακλύσανε τὶς δραματικὲς σχολὲς καὶ πολλοὶ ἄλλοι νέοι καὶ νέες, εἴτε ἀπὸ σνομπισμό, εἴτε γιὰ νὰ περνοῦνε τὴν ὥρα τους —πόλεμος βλέπεις.. —εἴτε ἀκόμα ἐπειδὴ βλέπουν τελευταία πόσο ἀστρονομικοὺς μιστοὺς πληρώνουνται οἱ ἠθοποιοὶ καὶ θἄναι πολὺ εὔκολο ἔτσι, νὰ πάρουν τὴν ἄδεια σὲ δυὸ-τρία χρόνια, «καὶ ποιὸς μᾶς πιάνει ἔπειτα!»

Στὴν ἀρχὴ βέβαια γίνουνται εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις. Ἀλλὰ μὲ τὸ πρόχειρο τρόπο ποὺ γίνουνται πῶς μπορεῖ ἡ ἐπιτροπὴ νὰ διαλέξει; Φτάνει νὰ ψιθυρίσει ὑποφερτὰ ὁ ἐξεταζόμενος τὴ «Πόλη» τοῦ Καβάφη, τοὺς «Μοιραίους», «τὸν Ματρόζο» κλπ., κι' ἀμέσως μπαίνει στὴ σχολή. Ἡ ἐπιείκεια πολλὲς φορὲς τῶν ἐπιτροπῶν φτάνει μέχρι τοῦ σημείου νὰ δέχεται μαθητὲς στὴ σχολή, μὲ σωματικὰ ἐλαττώματα, ψευδοὺς στὴν ὁμιλία ἢ καὶ μὲ φωνὴ ἀντιθεατρική. Κι' ἡ φωνή, ξέρουμε, πῶς εἶναι τὸ πρῶτο «ντοκουμέντο» γιὰ ἕνα μέλλοντα ἠθοποιό. Κι' ἂν σὲ μιὰ πρόχειρη ἐξέταση δὲ μποροῦμε ν' ἀνακαλύψουμε ὕπαρξη τ. λέντου, τοὐλάχιστο ἀπ' τὴ φωνὴ καταφέρνουμε νὰ βγάλουμε κάποιο εὐοίωνο προγνωστικό. Γιατὶ λοιπὸν ἡ ἐπιτροπὴ φέρνεται μὲ τόση ἐπιείκεια; Ἔχει παραδείγματα μεγάλων ἠθοποιῶν ποὺ ξεπέρασαν τὰ φωνητικά τους ἐλαττώματα; Ἢ τὴν ἐνδιαφέρει νὰ συγκεντρώσει πλῆθος μαθητῶν γιὰ νἄχει κύρος ἡ σχολή; Τὶς ἀπαντήσεις δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ κατάλληλη θέση, νὰ τὶς δώσουμε. Πάντως ἐρωτοῦμε τὸ ἀποτέλεσμα: Κάθε χρόνο μπαίνουνε στὶς τάξεις τῶν ἐπαγγελματιῶν τοῦ θεάτρου εἴκοσι, εἰκοσιπέντε νέοι. Ἀφοῦ σπουδάσουνε πρέπει νὰ πάρουνε δίπλωμα!

***

Πολλὰ παιδιὰ τῶν δραματικῶν σχολῶν, γιὰ νὰ σταματήσει αὐτό, μᾶς εἴπανε πὼς θἄπρεπε νὰ γίνουνται οἱ εἰσαγωγικὲς τους ἐξετάσεις.

Νὰ μὴ προσλαμβάνονται ἀμέσως οἱ «κατάλληλοι» στὸν πρῶτο χρόνο τῆς σχολῆς· μὰ σ' ἕνα πειραματικὸ τμῆμα. Ἐκεῖ ὁ σκηνοθέτης θὰ μποροῦσε νὰ κάνει γερὸ ξεδιάλεγμα, νὰ δώσει σ' ὅλους τοὺς μαθητὲς κάποιο τρόπο νὰ δείξουνε τὶς δυνάμεις τους κι' ἔτσι νὰ κρατοῦσε μόνο ἐκείνους ποὺ θὰ τὸν πείθανε πὼς ἀξίζουν. Τώρα ὅμως μπαίνοντας κατευθεῖαν στὴν πρώτη τάξη, ὥσπου νὰ κατατοπιστοῦν, νὰ γνωριστοῦνε,—δὲν εἶναι καὶ λίγοι—τελειώνει ὁ χρόνος χωρὶς ὁ σκηνοθέτης νἄχει καὶ τὴ δύναμη νὰ προβιβάσει ἀποκλειστικὰ τὰ ταλέντα. Γιατὶ ὑπάρχουν κι' οἱ ἐπιμελεῖς μαθητές, οἱ «ἐπιμένοντες μέχρι θανάτου»—ἀμὰν κύριε τάδε κάνεμε θεατρίνο καὶ θὰ σ' ἀφήσω ἥσυχο!

Ἐξ ἄλλου, ἂν ἀπ' τοὺς εἰκοσιδύο «περάσει» τοὺς τρεῖς ποὺ θἄπρεπε, οἱ ἄλλοι δεκαεννὰ εἶναι δύσκολο νὰ διωχτοῦν. Θὰ παρομείνουν στὴν πρώτη τάξη. Ἐλπίζουν στὸ ταλέντο τους ἢ καὶ στὴ μελέτη τους. Πῶς λοιπὸν θὰ εἰσαχθοῦνε καινούργιοι μαθητὲς στὴ σχολή; Γιαυτὸ κι' ὁ σκηνοθέτης προσπαθεῖ νὰ προβιβαστοῦν ὅλοι, ν' ἀνανεώσει τὸ ὑλικό του ἀδιαφορώντας πῶς καὶ ποῦ θὰ σταδιοδρομήσει μιὰ μέρα τόσος κόσμος στὸ φτωχὸ μὰ ἀπαιτητικὸ θέατρό μας.

Ἐπίσης: Ἡ μία σχολὴ δίνει δίπλωμα σὲ τρία ἐξάμηνα. Ἡ ἄλλη σὲ τρία ὀχτάμηνα καὶ ἡ ἄλλη σὲ τρία χρόνι! Τὴ διαφορὰ τὴν πετύχανε μερικοὶ διευθυντὲς ἀπὸ βιασύνη νὰ παρουσιάσουν πρῶτοι καινούργια ταλέντα!

Τὰ μαθήματα μιᾶς εὐσυνείδητης δραματικῆς σχολῆς εἶναι πολλά. Σχεδὸν χρειάζεται νὰ διαθέτουν οἱ μαθητὲς ὁλόκληρη τὴ μέρα τους γιὰ νὰ παρακολουθοῦνε τὰ μαθήματα καὶ νὰ διαβάζουνε. Ἔτσι, ἀποκλείονται ὅσοι δὲν ἔχουν τὰ οἰκονομικὰ μέσα. Πολλὰ παιδιὰ τῶν δραματικῶν σχολῶν ἀναγκάζονται νὰ τὸ σκάνε ἀπ' τὴ δουλειά τους τ' ἀγεύοτα μὴ χάσουν τὸ μάθημα. Κάτι ὅμως ἔπρεπε νὰ γίνει, ὥστε οἱ μαθητὲς τοὐλάχιστο τῆς σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου—οἱ ἄλλες σχολὲς εἶναι ἰδιωτικές—νἄχουν κάποια ἐξασφάλιση ἀπ' τὸ κράτος καὶ ν' ὀφοσιωθοῦν στὸ δύσκολο ἔργο τους.

Νὰ τοῦ εἶναι ἀναγκαῖο τὸ ξεδιάλεγμα. Τὰ πραγματικὰ ταλέντα θὰ μποροῦσαν νὰ βοηθηθοῦνε—οἱ δραματικὲς σχολὲς δὲ θἄταν μονοπώλιο τῆς σνομπαρίας καὶ τῶν μιμουαπτικῶν τυπων τοῦ Κολωνακίου.

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΗΘΟΠΟΙΟΙ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ

Πρὸς τὴ συνταχτικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν «Καλλιτεχνικῶν Νέων» Ἐνταῦθα.

Ἀγαπητοὶ φίλοι,

Ἐμεῖς οἱ ἠθοποιοί, παληοὶ καὶ νέοι ποὺ ἔχουμε συνείδηση γιὰ τὸ σκοπὸ τῆς τέχνης μας καὶ πιστεύουμε στὴν κοινωνικὴ ἀποστολὴ τοῦ Θεάτρου, βρίσκομε στὸ περιοδικό σας ἕναν ἀληθινὸ σύμμαχο καὶ συναγωνιστὴ στὴ πίστη μας αὐτὴ ποὺ παίρνει πιὰ τὴ μορφὴ ἀγῶνα γιὰ νὰ φτάσουμε στὸν ἀντικειμενικό μας σκοπό, δηλαδή, στὴ δημιουργία ἑνὸς ἀληθινοῦ θεάτρου.

Ἔτσι μὲ χαρὰ μας διαβάσαμε ἔξω ἀπὸ ἄλλα ἄρθρα σχετικὰ μὲ τὸ θέατρο, τὶς πραγματικὰ φωτισμένες κι' ἀντικειμενικὲς κριτικὲς τοῦ συνεργάτη σας κ. Βασίλη Ρώτα ποὺ ἀνατάραξαν τὰ βαλτονέρια κι' ἀναφτέρωσαν τὸ ἠθικὸ τόσο τὸ δικό μας ὅσο καὶ τοῦ θεόφιλου κοινοῦ, ποὺ βρέθηκε ἐπὶ τέλους ἕνας ἄνθρωπος νὰ πῆ σὲ μερικοὺς συγγραφεῖς μας πῶς δὲ μποροῦν, ἀνενόχλητα γὰ ἐξακολουθοῦν τὸ καν νιβαλικὸ χορό τους γύρω ἀπ' τὸ "πτῶμα θέατρο» νὰ καταδικάζουν τοὺς ἐργάτες του σὲ μαρασμὸ καὶ νὰ διαφθείρουν τὸ κοινὸ ποὺ καθὼς ἀνανεώνεται κάθε χρόνο καὶ μπαίνει στὰ θέατρα, φεύγει ἀπογοητευμένο, καὶ χάνεται μέσα στὶς σκοτεινὲς σάλες τῶν κινηματογράφων ὅπου φυσικὰ συμπληρώνει πιὰ τὴ στρέβλωσή του μὲ τὰ ἀμφιβόλης ποιότητας ἔργα ποὺ παρακολουθεῖ.

Ἂς ἔρθουμε καὶ στὸν ἄλλο σκοπό μας. Θέλουμε γὰ σᾶς εὐχαριστήσουμε ποὺ μᾶς δόσατε τὴν εὐκαιρία μὲ τὴ δημοσίευση ἑνὸς γράμματος τοῦ συγγραφέα Καγιᾶ, νὰ διαπιστώσουμε πόσο ρηχοὶ εἶνε αὐτοὶ οἱ τῦποι ποὺ ἀντὶ νὰ καθίσουν γὰ μᾶς ὑποδείξουν μὲ τὸ ἔργο τους, ἂν βαστοῦν τὰ κότσια τους, πῶς εἶνε σὲ θέση ν' ἀναιρέσουν ὅσα πῆραν γιὰ κατηγόριες στὴν ἀντικειμενικὴ κριτικὴ τοῦ σεβαστοῦ μας Ρώτα, ἀντίθετα ἐπαλήθευσαν πέρα γιὰ πέρα τὴν ἀλαφρομυαλιά τους καὶ δικαίωσαν τὸ ἀντικοινωνικό, ἀντιπνευματικὸ τους ἔργο.

Δὲ ξέρουμε ἂν ἀπαντήσῃ ὁ κ. Ρώτας στὸ χαρακτηριστικὸ αὐτὸ γράμμα, ὅμως ἐμεῖς θεωρήσαμε χρέος μας γὰ ποῦμε αὐτὰ ποὺ γράφουμε πάρα πάγω καὶ νὰ ποῦμε ἀκόμα πὼς εἶνε μάταιη ἡ προσπάθεια τοῦ κ. Καγιᾶ γὰ παρασύρῃ τοὺς ἠθοποιοὺς ἐνάντια στὸν ἰδρυτὴ τοῦ λαϊκοῦ θεάτρου, ἀπ' ὅπου ξεπετάχτηκαν πλῆθος συναδέλφων μας, ἐνάντια στὸν συγγραφέα τοῦ «Ρήγα Βελεστινλῆ», «Νὰ ζῆ τὸ Μεσολόγι», ἐνάντια στὸν ἀριστουργηματικὸ μεταφραστὴ τοῦ Σαίξπηρ καὶ τοῦ Χάουπτμαν, ἐνάντια στὸν φωτισμένο καὶ ἀντικειμενικὸ κριτικὸ ποὺ μᾶς ἦρθε πάνω στὴν ὥρα καὶ ποὺ οὔτε μᾶς «μυκτήρισε» οὔτε μᾶς «κατοσπίλωσε» ποτέ, μ' ἀντίθετα εἶνε ὁ μόνος ποὺ μᾶς ἔνοιωσε καὶ ζεῖ μαζί μας τὸ μαρτύριο τοῦ πόνου, ποὺ μᾶς ἐπ βάλλουν ὁ ἐπιστολογράφος σας καὶ οἱ ὁμοιοί του.

Ὅσο γιὰ τὸ ἄλλο γλυκανάλατο ὅσο καὶ χυδαῖο πνεῦμα ποὺ θέλει νὰ κάνῃ στὸ γράμμα του ἀκόμα θεωροῦμε περιττὸ ν' ἀπαντήσουμε, γιατὶ ἐμεῖς ἔχουμε πραγματικὰ ἄλλες ἀσχολίες σοβαρώτερες.

Μὲ πολλὴ φιλία

Θ. Κωτσόπουλος, Ἀλ. Σολωμὸς, Νίτσα Ζαφειρίου, Τ. Καροθσος, Θαλ. Κουρῆ, Νικ. Χατζῆσκος, Ντόρα Βολονάκη, Ἀσπ. Παπαθανασίου, Τζόλλυ Γαρμπῆ, Στάσα Ἰατρίδου, Δῆμος Σταρένιος, Ἔλλη Ξανθάκη, Μάνος Κατρόκη- Παμφίλη Ἀογυροπούλου, Ἀνδρέας Φιλιππίδης, Γεώργ. Γλυνός, Νικ. Φλόκας, Ἀθ. Κεδράκας, Τίτος Βανδῆς, Χρ. Φαρμάκης Ἀντ. Γιαννίδης, Λόλα Φιντάκη, Γιαν. Μαρινάκης Γ. Γιολάσης, Σμάρω Στεφανίδου, Μάλ. Χριστοπούλου, Βάσσω Μπαξᾶ, Λυκ Καλλέργη, Παντ. Ζερβός. Σπύρος Ὀλύμπιος, Καίτη Λαμπροπούλου, Δέσπω Νοαρᾶ Γεώργ. Βλαχόπουλος. Εὔα Εὐαγγελίδου. Κ. Φραγκούλης, Ἀλ. Δεληγιάννης, Μιχ. Καλογιάννης, Βέρα Δεληγιάννη, Γιάννης Ἀργύρης, Ἐλένη Αὐλωνίτου, Χατζηπαυλῆς, Ἀγγελῆ, Στελ. Βόκοβοτς, Μιχ. Νικολόπουλος, Δημ. Μυσάτ, Δημ. Χόρν, Ἐλ. Χαλικούση, Δ. Παπαγιαννόπουλος. Ζεῦγος Φωτιάδη, Κώστας Σωκοριναῖος. Εὔτυχ. Παμπούκα, Ἀλέκα Παῖζη, Μόσχα Ζαννῆ. Ἄννα Ρούσου, Ι. Φυριὸς, Ἐλ. Ρίζου, Καίτη Ἀσπρέα, Περ. Διανέλλος. Ἄννα Λώρη. Δ. Μακρίδης, Κ. Παππᾶς Μαίρη, Μανέλλη, Ἄννα Δεβάρη, Βασ. Διαμαντόπουλος. Γ. Ρώης, Διον. Κουμαριώτη, Λάκης Χριστογιαννόπουλος, Λίτσα Δούκα.

• Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ •

Στὸ προηγούμενο φύλλο μας δὲ μπορέσαμε νὰ ἀπαντήσουμε στοὺς φίλους μας ἐπειδὴ εἴχαμε πληθώρα ὕλης.

Κον Χ ρ. Ὀ ρ φ., Ἐνταῦθα: Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ γράμμα σας. Εἴμαστε σύμφωνοι γιὰ τοὺς νέους. Τὸ "Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» εἶνε κάτι ποὺ ἔχει εἰπωθεῖ πολλὲς φορές, νὰ τὸ συνιστοῦμε καὶ ἔμμετρα εἶνε... πλεονασμός Κον Μ. Π α γ. Ἐνταῦθα: Εὐπρόσδεκτα τὰ ποιήματά σας γιὰ κρίση, ὄχι ὅμως καὶ γιὰ περισσότερα πράγματα, Αὐτὸ βέβαια δὲ σημαίνει πὼς πρέπει νὰ πάψετε τὶς προσπάθειές σας. Κον Μ ι χ. Π α γ τ., Ἐνταῦθα: Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ γράμμα σας· περᾶστε νὰ σᾶς γνωρίσουμε. Κον Σ. Α. Κ., Ἐνταῦθα: Σεβόμαστε τὴ γνώμη σας, ἀλλὰ οἱ συνεργάτες μας καθὼς τὸ δηλώσαμε ἔχουν μιὰ σχετικὴ ἐλευθερία μιὰ ποὺ ὑπογράφουν νὰ ποῦνε τὶς ἀπόψεις τους μὲ τὸ δικό τους τρόπο. Δ)δα Π. Τ σ ε κ., Ἐνταῦθα: Συμφωνοῦμε μὲ τὶς διαπιστώσεις καὶ τὶς ἀπόψεις σας. Τὶς προτάσεις σας καὶ τὶς ὑποδείξεις σας τὶς μελετήσαμε καὶ γενικὰ σᾶς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον σας. Κον Σ τ. Μ π έ η ν, Ἐνταῦθα: Ἡ ποιητική σας διάθεση ἀναμφισβήτητη καὶ μὲ ἔκδηλες ἱκανότητες. Ἰδιαίτερα προσέξαμε τοὺς πσρακάτω στίχους ἀπ' «Τ' ἀγόρι μὲ τὴ φυσαρμόνικα»:

Τὴ φυσαρμόνικα κρυπάει στὸ χέρι
— κι' ἀκοῦ παιδιάστικους λυγμούς.
Παίζει στὸ γκρίζο σκοτεινὸ δρομάκι
λαχτάρες ποῦσθυσαν — καϋμούς.
Λέει γι' ἀγάπη της πὼς θὰ πεθάνει
καὶ δὲ θὰ ζεῖ γιὰ γὰ πονεῖ...
Κοὶ τρεμουλιάζει ἀθέλητα σὰ δάκρυ
ἡ παιχνιδιάρα του φωνή.

Κον Π α γ. Ἰ ω α ν., Ἐνταῦθα: Τὸ «Χουανίτο Μπὲν Ντεόνα» καθὼς καὶ τὸ «Λαθρεμπορικὸ» πολὺ καλά, ἄν καὶ ἔχουν καταφανῆ καὶ κάπως ταυτόσημη ἀρχιτεκτονικὴ καὶ περιεχόμενο, γνωστῶν ποιημάτων αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Πάντως τὰ κρατοῦμε. Κον Γι α ν. Τ ρ ι κ.: Τὸ πεζὸ ποίημά σας «Πορτραῖτο» πολὺ καλό, τὸ κρατοῦμε, μὲ τὴν προσδοκία ἄλλου καλύτερου .Κον Ν. Ε ὐ σ τ., Ἐνταῦθα: Τεχνικὰ τὸ ποίημά σας «Εἰκόνες» ἄρτιο, ἀλλὰ χρειάζεται περισσότερη σαφήνεια. Κον Ἀ ρ γ. Ἀ γ ρ., Ἐνταῦθα: Τὰ ποιήματά σας «Βρυσούλα» καὶ «Ἀποχαιρετισμὸς», πολὺ καλά, μὲ πηγαία καὶ ἀγνὴ ποιητικὴ διάθεση. τὰ κρατοῦμε γιὰ πρώτην εὐκαιρία. Κον Π ο λ. Β α σ.: Τὸ σημείωμά σας γιὰ τὴν Κ α λ λ ι τ ε χ ν ί α, ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ κάπως βεβιασμένο.

Ε ὐ σ τ ρ. Β. Ε.: Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλά σας λόγια. Τὸ διήγημά σας ἀρκετὰ καλὸ μὲ σημεῖα ψυχολογικῆς παρατήρησης. Μὰ ὑστερεῖ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ἔκφρασης. Καὶ τοῦτο γιατὶ τὸ θέμα του δὲν προσφέρεται γιὰ δημιουργία ἑνὸς ὁλοκληρωμένου σύνολου.

Δ. Β. Γ.: Ἀπὸ τὴν πνευματικὴ κίνηση τοῦ Πειραιᾶ καὶ γιὰ ὁποιαν ἄλλη, σημειώνουμε ὅτι νομίζουμε ἀξιόλογο. Γιὰ τὰ καλά σας λόγια εὐχαριστοῦμε. Πάντως θὰ μᾶς ἐπιτρέψετε γὰ ἐλπίζουμε ὅτι δὲν πρόκειται γὰ συνεχίσουμε τὸ δρόμο τῶν «Παρασκηνίων».

Π. Κ α ρ υ κ.: Τὰ σημειώματά σας γιὰ τὴν «ποίηση τῶν νέων» καὶ «Ἡ ἄνοιξη στὴν ποίηση» πολὺ πρόχειρα. Γ. Κ α φ. (Μαρ.) Ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον τὸ ἄρθρο σας γιὰ τὴν ἠθογραφία. Δὲν νομίζετε ὅμως ὅτι αὐτὸ εἶνε ζήτημα ποὺ θὰ λυθεῖ μόνο του;

Β α σ. Κ α τ σ.: Ἡ «Λήθη» δὲν εἶνε ὁλοκληρωμένο. Ἀπεναντίας τ' «Ἀμπέλια» ἔχουν πολλοὺς πλατιασμούς.